

Rožmberské noviny: Léto 2023

Obsah

Úvodní slovo str. 3

Dělení růží str. 4 – 5

Křížová výprava císaře Barbarossy str. 6 – 9

Václav II. a jeho největší vítězství. str. 10 – 16

Aspekty rytíře str. 17 – 25

Generál Jean Louis Raduit de Souches str. 26 - 44

Bílá paní Perchta str. 45 – 53

Hrdinové kontra padouši str. 54 – 55

S fotoaparátem za heraldikou str. 56 – 63

Heraldika Vítězslava Lazeckého str. 64 – 69

Sv. Jiří/Jüraj aneb Třešnička na dortu 70 – 71

Úvodní slovo

Jako jsme minule vzpomínali na 21. dubna, musíme nyní vzpomenout na 21. srpen. Konkrétně 21. srpen 1968 je pro náš národ obrovskou morální a psychickou porážkou stejně zdrcující jako den sv. Rufa, jenž vycházel na 26. srpna. Vždy toho dne padli na bojištích u Kresčaku a na Moravském poli hned dva velcí králové našich dějin – Král cizinec Jan Lucemburský a nejinak rytířský Král železný a zlatý Přemysl Otakar II. 29. srpna se pro změnu utopil na útěku z bojiště u Moháče panovník Ludvík Jagellonský. Srpen zkrátka není měsícem nakloněným našemu národu. Vraťme se ale k srpnu 1968, od něhož nás dělí již 55 let. Je to dlouhé a přitom krátké výročí. Stále máme pamětníky, kteří nám tu dobu připomínají. A stejně tak znovu zapomínáme a vrháme se do voleb nových stran, hnutí a ideologií vzdalujících se jak od demokracie, tak svobody.

Abychom si přeci jen trochu ulehčili bolestné vzpomínání, připravil jsem pro Vás s pomocí svých věrných bratří trochu veselejší příběhy. Zabrousili jsme opět do historie rožmberského domu a zatímco já si připravil článek o skutečné Bílé paní Perchtě, kolega Miroslav Frk připomene legendu i historii rožm. dělení růží. Regent řádu Vás provede výzdobou kostelu v Žumberku a náš heraldik si opět připravil něco ze své erbovní dílny. Naši stálí přispěvatelé Štěpán Luňák a Jan Tinterov seznámí čtenáře s bojem o Kutnou Horu i křížovou výpravou Rudovouse Barbarossy. Historii rytířstva a šlechty si vzal na starost David Nowak v pokračování své práce ze speciálního čísla Rožmberských novin roku 2021. Chutným dezertem na zlatém pokrmu je práce bratra Miroslava Eliáše, neboť si vzal na starost hrdinu 30. leté války a znamenitého turkobijce de Souche spjatého i s našimi dějinami. A to stále není vše.

Stanislav Jalovec

Dělení růží

Vítek z Prčic je prapředkem rodu Vítkovců, jenž byl královským stolníkem a správcem Prácheňského a Kladského kraje. A jako takový měl možnost udělat kariéru u panovnického dvora v Praze. V roce 1173 byl Vítek z Prčic vyslancem u dvora císaře Friedricha I. Barbarossy a roku 1179 se zúčastnil bitvy u Loděnic mezi knížetem Soběslavem II. a Bedřichem Přemyslovcem.

Dělení růží

Panství **Vítka z Prčic** se rozkládalo na území jižních Čech. To později rozdělil dle pověsti mezi své syny, kteří byli zakladateli jednotlivých větví Vítkovců. Zemřel roku 1194 za vlády knížete-biskupa **Jindřicha Břetislava**. Pověst dále vypráví, že Vítek z Prčic měl pět synů. Každému ze synů dal kus svého panství a pětilistou růži jako symbol v erbu. Erb se pokaždé lišil barvou růže ale i barvou štítu. Nejstarší **Jindřich Vítkovec** dostal zlatou růži v modrém poli a panství Hradec později po něm pojmenovaný Jindřichův. Jeho bratr **Vítek II.** starší dostává zelenou růži ve stříbrném poli a panství Krumlov později řečený Český. Další z bratrů **Vítek III. Mladší** dostává červenou růži ve stříbrném poli a jako sídlo hrad a panství Rožmberk. Další a též Vítek, jímž je **Vítek IV.** zvaný z Klokot dostává stříbrnou růži v červeném poli a s ním panství Třeboň. Později získává i hrad Landštejn a s ním přízvisko z Landštejna.

Poslední větve rodu

Poslední dvě větve rodu Vítkovců, které zachycují obrazy zobrazující pověst o dělení růží je nemanželský syn **Sezima**, který neměl sice dědit žádná panství, ale získal finanční prostředky, za které si koupil Ústí později po něm nazvané Sezimovo. Tím vznikla větev pánů z Ústí. A nakonec poslední větví rodu Vítkovců je rod pánů ze Stráže, kteří nesou opačné znamení než páni z Hradce. Jde tedy i modrou růži ve zlatém poli a získávají panství Stráž nyní Stráž nad Nežárkou. Prvním pánem ze Stráže má být pan **Sezema** z Kosové Hory.

Páni z Hradce

Jejich předkem je nejstarší syn Vítka Prčic, zvaný Jindřich. Jeho panstvím se stal Jindřichův Hradec. Tento rod se později rozdělil na dvě větve. A to jednu sídlící v Jindřichově Hradci a druhou sídlící v Telči. V době husitských válek se však rod názorově rozdělil, když se postavili jednotlivé

větve na opačnou stranu barikády. Zatímco primogeniturní větev, a to ta Jindřichohradecká, stála na straně císaře Zikmunda, jeho bratr **Oldřich IV.** zvaný **Vavák** stál z počátku na straně pod obojí způsobou. Mezi další významné členy rodu patří **Adam I. z Hradce** nebo **Jáchym** a **Zachariáš z Hradce**. Rod vymírá po meči **Jáchymem Oldřichem z Hradce** roku 1604. Jejich dědici jsou Slavatové z Chlumu a Košumberka.

Páni z Krumlova

Jsou větví Vítkovců, která možná není tak známa. Ale přes to zasáhla zajímavě do našich dějin v době posledních Přemyslovců. Zakladatelem rodu je Vítek II. starší, avšak většina z nás může znát pana **Záviše z Falkenštejna**, který měl zradit krále **Přemysla II. Otakara** na Moravském Poli, a jenž si později vzal za ženu královnu vdovu **Kunhutu Uherskou**. Posledním členem rodu je **Vok z Krumlova**, kterým vymírá rod po meči roku 1337. Jejich dědici se stávají jejich příbuzní páni z Rožmberka.

Páni z Rožmberka

Jsou větví Vítkovců, která se asi nejvíce zapsala do našich dějin ale i dějin střední Evropy. Prvním Rožmberkem byl **Vítek III. z Prčic a Plankenberka** a žil přibližně v době vlády králů **Přemysla I. Otakara** a krále **Václava I.** Avšak nejdůležitějšími a nejzajímavějšími členy rodu byl považoval **Jindřicha II. z Rožmberka**, který zemřel spolu s králem Janem Lucemburským v bitvě u Kresčaku nebo **Oldřicha II. z Rožmberka**, který zavedl v rodu vladařství či oba poslední členy rodu. A to pana **Viléma z Rožmberka** a jeho mladšího bratra **Petra Voka z Rožmberka**. Vilém provázal rod říšskými panovnickými rody a měl možnost kandidovat na polsko-litevský trůn. Petr Vok z Rožmberka zase vyplatil Pasovské potě, co vpadli do Čech. Petrem Vokem však bohužel rod vymírá po meči roku 1611. Jejich dědici jsou páni ze Švamberka.

Landštejnové a páni ze Stráže

Či také z Třeboně. Ti se dlouho na rodovém Landštejně neudrželi. Rod ho vlastnil do roku 1369. Rod těchto pánů se později rozvětvil. Nejdéle žila moravská větev rodu, jejímž vymřením po meči Léta Páně 1612 vymřel i celý dům. Páni z Ústí byli podle pověsti nemanželského původu. Někdo však tvrdí, že byli větví pánů z Hradce. Zakladatel rodu neměl kvůli svému nemanželskému původu dědit žádná panství nebo hrady, ale za to měl zdědit hotovost, za kterou si koupil panství Ústí později nazvané Sezimovo. Rodu patřil i hrad Hradiště. Prvním doloženým zakladatelem rodu ale je Sezema z Ústí a to rokem 1267. Rod založil ve městě špitál, který však později zanikl stejně jako město jež vypálili husité. V době předhusitské umožnil **Jan Sezima z Ústí** útočiště **Janu Husovi** po vyhánění z Prahy a v době husitských válek se rod Sezemů z Ústí postavil na stranu podobojí způsobou. Janem Vilémem z Ústí roku 1621 však nevymírá jen rod pánů z Ústí a vymírá i poslední větev Vítkovců. Dědici Sezemů z Ústí jsou Kounicové.

Páni ze Stráže

Páni ze Stráže jsou prvně připomínáni roku 1267 Sezemou z Kosové Hory. Rod měl spory se svými příbuznými z Rožmberka, jelikož páni ze Stráže se postavili na stranu podobojí. Rod vymírá po meči osobou pana **Jiříka ze Stráže** roku 1476. Posledním Vítkovcem a zároveň posledním členem rodu pánů z Ústí též řečených Sezemové z Ústí byl pan Jana Viléma Sezema z Ústí nezanechající po sobě žádného mužského dědice vymírá rod pánů z Ústí a s nimi i Vítkovci po meči roku 1621.

Vítkovci v Evropském kontextu

Když se podíváme, jak významní byli Vítkovci v Zemích Koruny české a k tomu se podíváme, kde všude vlastnily své rodové majetky, zjistíme, že tyto rody nezasáhli svými vazbami jen celé území Čechy, Moravy a Slezska, ale jejich vliv sahá daleko za naše hranice. Ať už jde o možnost v osobě Viléma z Rožmberka usednout na polsko-litevský trůn po Jagelloncích nebo příbuzenské vazby pana Viléma na braniborské kurfiřtství, brunšvicke vévodství nebo bádenské markrabství. Do osudu zemí však zasáhli i páni z Hradce, když při volbě nového českého krále po smrti krále **Ludvíka**

Jagellonského v bitvě u Moháče měli nemalý vliv na předvolební souboj mezi bavorskými kurfiřty, polsko-litevskými Jagellonci a Habsburky. Páni z Hradce se postavili na stranu Habsburků, jež byli i nakonec zvoleni českými králi.

Miroslav Frk

Zdroje:

[https://castle.ckrumlov.cz/cz/zamek_3nadvori_deleni/?](https://castle.ckrumlov.cz/cz/zamek_3nadvori_deleni/?fbclid=IwAR3noZ30nhzSCJD4FIZw4uQFLAtdVI3vvYvqIU3SP8wKX0x09G9TPpDOeiM)

[fbclid=IwAR3noZ30nhzSCJD4FIZw4uQFLAtdVI3vvYvqIU3SP8wKX0x09G9TPpDOeiM](https://www.trebonskanocturna.cz/vitkovci-deleni-ruzi/?fbclid=IwAR2I9UkBEukm4m-s8WtkPB8x50oMjime-4ZDzFPWdfZ_QmY2saUB4kuXAAI)

[https://www.trebonskanocturna.cz/vitkovci-deleni-ruzi/?fbclid=IwAR2I9UkBEukm4m-](https://www.trebonskanocturna.cz/vitkovci-deleni-ruzi/?fbclid=IwAR2I9UkBEukm4m-s8WtkPB8x50oMjime-4ZDzFPWdfZ_QmY2saUB4kuXAAI)

[s8WtkPB8x50oMjime-4ZDzFPWdfZ_QmY2saUB4kuXAAI](https://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%ADtkovci)

<https://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%ADtkovci>

Křížová výprava císaře Barbarossy

Po nešťastné bitvě u Hattínu zavládlo v křesťanské Evropě zděšení. Křížácké vojsko ve Svaté zemi bylo zničeno, nikým a ničím ohrožovaný Saladin táhl Zámořím a obsazoval jedno město za druhým. A konečně, 2. října 1187 se stalo v očích křesťanů něco zjola nepředstavitelného, když si po dvou týdenním obléhání podmanili muslimové i Jeruzalém.

Fridrich Barbarossa. Zde vyobrazen jako křížák. Vatikánská knihovna

Kouzlo panovníka

Křesťanům se v Levantě podařilo udržet jen tři města a pět hradů, jinak všude jinde vládl **Saladin** a nad palestinskými městy vlála jeho žlutá standarta s dvouhlavým orlem. Když se Evropa oklepala z prvotního šoku a papež **Klement III.** začal mobilizovat křesťanstvo k nové křížové výpravě, zdálo se, že duch křížových výprav znovu ožil a pohroma spojí křesťany pod jeden prapor. Ale kdeže. Evropské králové se utápěli ve vlastních sporech. Anglie válčila s Francií, sicilský král byl ve válečném stavu s Byzantinci, Janov bojoval s Benátkami. Evropa byla ve sváru, bratr zabíjel bratra a mezitím byl v Zámoří do prachu zašlapáván kříž. Byl tu ale ještě jeden hráč, se kterým Saladin nepočítal. Všechno tohle dění totiž sledoval starý císař Svaté říše římské, **Fridrich Barbarossa**, který jen těžko skrýval své pohrdání k ostatním panovníkům. Blížil se už k sedmdesátce a měl za sebou dlouhou a úspěšnou vládu. I přes vysoký věk byl pořád plný energie a nic neztratil ze svého kouzla. Fridrich nehodlal čekat, až se znesvářená Evropa dohodne a rozhodl se, že sám jako první pozvedne kříž a vyrazí do Zámoří, aby zde bránil Krista. Takto se rodí ze smrtelníků legendy a z legend bozi.

Český houfec

V Řezně shromáždil císař velkou armádu a za udiveného pohledu ostatních panovníků vyrazil k Bosporu. Spolu s Fridrichem se opásalo křížem 20 000 německých rytířů a 20 000 pěšáků. Jenom letmo připomenou, že s Němci cestoval i český houfec, který vedl kníže **Děpolt** (jedna z verzí říká, že vyprázdnil na výpravu vězení) Byla to velká armáda a navíc armáda, která byla velmi disciplinovaná a ukázněná. Na území, kterým Němci procházeli, nedocházelo k žádným násilnostem a k armádě se naopak přidávali další a další muži. Například v Maďarsku se k vojsku připojil oddíl 2000 rytířů, které vedl princ **Géza**. Němci prošli Balkánem a dostali se na území Byzance. Tam se vyděšený byzantský císař **Izák Angelos** zbarikádoval v Konstantinopoli a přes hradby sledoval, jak kolem hradeb jeho města velká armáda pochoduje. Ale Fridrich si Byzantinců

nevšímal a pokračoval dál přes Dardanely na asijskou půdu, kterou ovládal seldžucký sultán. Ani on nechtěl válku a slíbil Němcům bezpečný průchod. Měl jednak z velké armády strach, a taky doufal, že německý císař uštědří hrdému Saladinovi lekci. Sultánův slib se však záhy ukázal bezcenným, protože jeho syn **Qutb-ad-Dín** byl Saladinovým zetěm a poslouchal Saladina. Saladin potřeboval čas shromáždit egyptskou armádu a ten mu měl právě získat Qutb-ad-Dín.

Ikonía

Němci se mezitím namáhavým pochodem prokousávali vyprahlou pouští, až se nakonec dostali ke starému městu Ikonium. Vyčerpaní Němci trpěli žízní a hladem a před nimi leželo město, kde se nacházely zásoby jídla a vody. Císař dlouho neváhal a nařídil, ať se vojsko zastaví, aby mohlo vzít město útokem. Sotva však sesedli Němci z koní a rozložili své stany, dorazila do jejich tábora zpráva, že se blíží 60 000 armáda seldžuckých Turků. Císař Fridrich začal energicky jednat. Protože nechtěl mít nepřátelské město v zádech a věřil v sílu svých mužů, rozhodl se svou armádu rozdělit na dvě části. První část měla dobýt město a velel jí jeho syn **Frederik**. Druhé části velel císař, a ta se měla postavit Turkům v poli. Frederik na nic nečekal a zaútočil proti městu. Měl štěstí a jeho mužům se povedlo rychlostí prorazit brány Ikonía. Němci se nahrnuli do města, kde v jeho ulicích vypukl boj.

Kristus z vítězí

Císař Barbarossa musel mezitím čelit většímu nebezpečí. Jeho vojsko pomalu obkličovala obrovská armáda odpočatých Turků, kterým velel Saladinův zeď. Vyčerpaných a unavených Němců se zmocnila malomyslnost. Muslimů bylo tolik, že prach, který vířila kopyta jejich koní, zastínil slunce. Z obrovské masy lidí se nesl pokřik, „Alláhu Akbar!“ a Němcům zněl jak příslib blízké smrti. Tehdy se statečný císař otočil ke svému vojsku a s pozvednutým mečem zakřičel: „*Proč otálet s bojem proti tomu, z čeho máme strach? Kristus vládne, Kristus z vítězí, Kristus dává příkazy!*“ Pak namířil meč proti vířící se mase nepřátel před sebou a rozjel se samojediny proti kvílejícím Turkům. Jeho rytíři na vteřinu ustrnuli a sledovali, jak jejich císař míří k Turkům. Pak se z jejich hrdel ozval bojový pokřik a nadšeně následovali jako jeden muž císaře. Vyřítili se proti nepříteli jako ocelový klín, pod kterým se chvěla zem. Z vyprahlých hrdel se nesl křížácký bojový pokřik: „*Bůh to žádá!*“ A Němci vedení císařem prorazili tureckou armádu vedví. Turci začali panikařit a jejich armáda neschopna nadšeným Němcům vzdorovat, se pomalu rozpadala. Do toho všeho vpadl Turkům do boku i Frederik, který mezitím dobyl město a přispěchal otci na pomoc. Příchod Frederika a jeho oddílů rozprášil zbytek vzdorujících Turků a zlomil jejich poslední vůli k boji. Muž po muži opouštěli Turci bitvu, až se nakonec dala na útěk celá armáda. Němci utíkající muže chvíli pronásledovali, ale po krátké době toho nechali.

Barbarossova smrt podle Saxon Chronicle

Krutý osud

Sotva stáli vyčerpaním na nohách a žízni jim dřevněly jazyky. Turecká armáda byla zničena a zanechala za sebou hromady mrtvých. Turci prý přišli o 10 000 mužů, ale toto číslo bude určitě hodně nadnesené. Ale i tak bylo vítězství Němců obrovské a zprávy o něm se donesly až k Saladinovi. Ten propadl panice, dostal z Němců strach a modlil se dnem i nocí za zázrak. Němci čtyři dny odpočívali, užívali si bohatství dobytého města a nabírali sil. Když se první rány zhojily a žaludky zasytily, vydalo se vojsko znovu na pochod. Němci se se dostali do oblastí obývaných křesťanskými Armény, kteří je nadšeně vítali. Byly to časy hojnosti, protože Armény hostili křižácké vojsko vším možným a křižáci si připadali jako v ráji. Zdálo se, že Fridricha a jeho armádu už nic nemůže zastavit. Křižácké vojsko se cítilo být nezničitelné, Jeruzalém se zdál být blízko, stačilo jen natáhnout ruku. A tehdy udeřil krutý a nelítostný osud. Když Němci zahájili sestup z pohoří Taurus na planiny Seleukie, spadl při přechodu řeky Salef Fridrich z koně (nebo se chtěl napít, pozn. red) a než mohl být zachráněn, pod vahou brnění se utopil. Podle jiných staré tělo císaře utrpělo ve studené vodě šok a Barbarossa dostal infarkt. To byl konec prevelikého muže, císaře a křižáka. Celá armáda ustrnula hrůzou a srdce statečných mužů sevřela hrůza ledovými pařáty. On byl jejich pastýř a oni ovce.

S tělem na pochodu

Ó, preveliký bože. Jak můžeš být ve moudrosti tak krutý a nelítostný? Nejdříve dáš svým dítkám naději, abys jí vzápětí krutě uzmul a uvrhl je do zoufalství hlubokého, jako jsou vody řeky Styx. Německá armáda se rozdělila, protože pro mnohé už nebylo chuti pokračovat dál. Velká část vojska se vydala na cestu domů, která byla stejně strastiplná jako ta první. Ta menší část pod velení Frederika, pokračovala dál do Sýrie, nesouc sebou císařovo zakonzervované tělo, s úmyslem ho pohřbít v Jeruzalému. To se záhy ukázalo nemožné, protože Frederik onemocněl malárií a vojsko pokračovalo bez něj. Bez velitele se z vojska stala neukázněná horda, kterou v Sýrii zle poničili Turci. Malý křižácký oddíl se pod útoky muslimů pořád zmenšoval, a když konečně Němci dorazili do Antiochie, zbyla jich hrstka. Císařovo tělo za ten čas začalo hnít, a tak byl Fridrich Barbarossa narychlo pohřben v antiochijské katedrále. Křižácká vojska stála před Akkonem, a když tam konečně dorazil uzdravený Frederik, měl sebou sotva 1000 mužů. Tohle zbylo z celé velké armády Němců.

Francouzský a anglický král se schází u Akkonu

Setkání u Akkonu

Křižáci u Akkonu propadli nekonečnému zoufalství. Armáda statečného císaře nepřišla a pod zeleným praporem islámu se začala shromažďovat nová armáda. Saladin byl povzbuzen smrtí Fridricha a rozhodl se, že skončí s křižáky jednou provždy. Když se Saladinova armáda dala konečně do pohybu, zdálo se, že je všemu konec. Zatímco se křižáci u Akkonu připravovali na smrt, na obzoru mořské hladiny se objevily modré plachty lodí. A na palubě vlajkové lodi stál francouzský král **Filip August**. Za pár dní se ukázala druhá flotila lodí, kterou vedla rudě natřená galéra, s přídílí vyřezanou ve tvaru dračí hlavy. A na její palubě nebyl nikdo jiný než anglický král **Richard I., Lví srdce**. Následovaly je flotily Benátek a Janova a přicházeli další a další. Norové, Dánové, Vlámové, Rakušané, každý u toho chtěl být. Evropa zahanbena statečností německého císaře a zostuzena jeho smrtí, zanechala na čas hádek a rozbrojů a ještě jednou se spojila proti dávnému nepříteli. 3. křížová výprava právě započala.

Jan Tinterov

Redakce časopisu Rožmberské noviny děkuje autorovi za příspěvek

Bridge, Antony. Křížové výpravy.

Duggan, Alfred. Křižácké výpravy

Hrochová, Věra; Hroch, Miroslav. Křižáci ve Svaté zemi.

Nicolle, David. Třetí křížová výprava 1191 : Richard Lví srdce, Saladin a zápas o Jeruzalém

Tyerman, Christopher. Svaté války : dějiny křížových výprav

Barokní kresba Václava II., počátek 18. století.

Václav II. a jeho největší vítězství

2. června 1297 proběhla v Praze korunovace českého krále Václava II. Ta proběhla v honosném duchu. Pro věci příští ale byla důležitější jiná událost. O šestnáct dní později zemřela Guta Habsburská – manželka Václava II. To znamenalo, že se cesty jejího bratra – Albrechta Habsburského a manžela – Václava II. pozvolna rozešly.

Groš - měna a symbol Václava II.

Polským králem

Menší podíl na tom měla korunovace **Václava II.** polským králem na podzim 1300. Ta ještě nešla proti zájmům Habsburků, ale Václavova moc rostla. Největší podíl na rozchodu měla myslím situace v Uhrách, kde v roce 1301 vymřel rod Arpádovců a Václav II. dokázal místní magnáty přesvědčit k volbě svého syna za Uherského krále. Jenže **Albrecht Habsburský** nechtěl dopustit, aby ve svém sousedství měl tak silné soustátí a tak začal podporovat nároky **Karla Roberta z Anjou**. Možná se tím chtěl zalíbit papeži, protože Karel Robert byl jeho kůň. Situace v Uhrách začala být pro **Václava III.** (v Uhrách Ladislava I., *pozn. red.*) kritická a tak nakonec Václavovi II. nezbylo než sebrat armádu a vyrazit do Uher synovi na pomoc. Na místě zjistil, že situace v Uhrách je v dané konstelaci neudržitelná a tak pobral co mohl – syna, uherské korunovační klenoty a peníze a zmizel do Čech. Jenže výprava nebyla jednoduchá a Václav II. se vracel se značně oslabeným vojskem.

Desátek

Toho se rozhodl využít Albrecht Habsburský. Vyhlásil, že Václav II. mu dluží desátek z výnosů Kutné hory. Takže chtěl město na šest let přenechat včetně všech výnosů a nebo měl Václav II. zaplatit na tu dobu astronomickou částku 80 000 hřiven. Kromě toho žádal Albrecht Habsburský, aby mu byly předány následující země: Chebsko, Míšeňsko, Uhry, Krakovsko a království Polské. Když se Habsburkovi dostalo diplomatického posláni do Prčic, tak se rozhodl ztrestat českého krále (zřejmě mu rovnou šlo o boj, protože jeho požadavky byly vskutku ponižující a právnicky neobhajitelné, *pozn. red.*) Takže teď sebral vojsko a vzhledem k tomu, že doufal obsadit českou stříbrnou pokladnici - Kutnou horu, tak si na najmutí žoldnéřů i vypůjčil. Kromě jeho vlastních vojáků se k útoku přidali i uherští šlechtici pobouření tím, že Václav II. odvezl uherské korunovační klenoty. To bylo dle uherského práva i starých zvyklostí zapovězeno.

Sejdeme se u Kutné Hory

Vojsko se dalo dohromady u Lince. Pak vyrazilo do Čech a táhlo přes Budějovice. Cestou ke Kutné Hoře Habsburk zjistil, že české vojsko netvoří jeden kompaktní celek, ale spoustu menších oddílů, jež sice nevyhledávají velkou bitvu, ale neustálými šarvátkami ohrožují spížování a pomalinku jeho vojsko oslabují. Kronikář začátek tažení popisuje takhle: *„Zatím vévoda rakouský Rudolf s Uhry, Bulhary a pohany, provázen ukrutností, dral se dravou dravostí Moravou nechal tam příšerné stopy své zmužilosti a svého vítězství. Neboť zahubil mečem a ohněm na čtyři tisíce lidí obojího pohlaví; také zástupy paní a panen a ostatních žen bídě vyvedlo za zemské hranice ono strašné pohanské vojsko. Ukazuje dosud tuto pohromu požár kostela v Ivančicích, v němž zahynulo tak veliké množství lidí, že rozpuštěná tučná mastnota, vytékající z lidských mrtvol, utvořila do větší vzdálenosti veliký proud. I hlavičky nemluvnat nabodávali na kopí a jejich tělíčka, přivázaná k sedlům, poskytovala smutný pohled jejich matkám. Poněvadž nastal již podzimek, nechtěl Albrecht mařiti času dobýváním pevných měst, ale táhna širým polem, v mrzutosti, že Čechové nenabízeli se mu nikde k bitvě, dal vše pleniti krutě, až konečně bez všeliké překážky dorazil před Kutnou Horu, kde ležel onen poklad, po kterém tak velice se roztoužil.“*

Václav II. a Václav III. se třemi korunami jako král český, polský a uherský

Nečekaně tvrdý oříšek

Kutná hora se ale ukázala mnohem tvrdším oříškem, než Habsburk čekal. Město bylo sice opevněno jen nouzově, ale na udržení to pro začátek stačilo. Obráně veleli dva šlechtici, kteří se tady proslavili – **Jan z Vartenberka** (pravděpodobně jeho dcera Kateřina si později vzala Petra I. Rožmberka) a **Jindřich z Lipé**. Habsburkovo vojsko se rozložilo kolem Kutné Hory, ale pak se začalo potýkat s nečekaným problémem. Navzdory bohatství regionu bylo kolem Kutné hory jen poměrně málo vesnic, takže Habsburkova armáda začala brzy trpět nedostatkem potravin, protože nebylo kde rabovat a Němci byli hluboko na nepřátelském území. K tomu se přidaly problémy s počasím, protože podzimní plískanice přišly nečekaně jako podzim do Krušnohoří.

Albrecht Habsburský - socha v Innsbrucku

Na vyčkávací pozici

Habsburkovo vojsko bylo tímto sice oslabeno, ale to nejhorsí mělo teprve přijít. K městu přitáhlo

české vojsko a Albrecht Habsburský se už těšil na to, že dojde ke generální bitvě, ale Václav II. nebyl hlupák. Zaujal vyčkávací pozici a nepříliš daleko měl ještě i braniborské spojence. Místní horníci a hutníci mívali občas při těžbě a tavbě problémy s tím, že se jim podařilo přiotrávit nějaký potok. Teď byla ta pravá chvíle, kdy se daly podobné nepříjemné zkušenosti využít. Habsburkovo vojsko bralo vodu převážně z Malešického potoka (podle jiných informací z řeky Vrchlice, pozn. red.) a pravděpodobně tam přimíchali horníci Bukovskytit – známý v té době ovšem pod jménem Kutnohorská jedová hlinka a používaný ve městě k trávení krys.

Král Václav uděluje kutnohorským dolům horní řád.

Vojsko utrpělo újmu, když věnovalo se průjmu

V Habsburském ležení nastal prů... Hmmm. Chtěl jsem říci, že vojáci začali trpět velkými průjmy, které občas končily i smrtí, a i když smrti neskončily, tak voják byl natolik oslaben, že byl pro boj k ničemu. A nebyl to problém jen vojáků, protože ze stejného zdroje vojáci napájeli koně a také dobytek, který ukořistili. Habsburk sice pravděpodobně zuřil, ale tváří v tvář realitě pochopil, že je čas zmizet. Vojsko strhlo tábor a vyrazilo zpět do Rakouska. Jenže Češi, když viděli, jak na tom vojáci jsou, je nenechali odejít jen tak a vrhli se do pronásledování. Popis v kronice říká: „*Vojsko tedy krále Českého stálo více než tři neděle, čekáním rozkazu královského jsouc zadrženo, až by král plněji vyzkoumati mohl, jak veliká jest moc krále Římského v lidu válečném. Vida pak král Český, že nepřátelé tak nedostatkem potřeb, jako z pití otrávené vody sílu útrob vyhánějící hynou a pro nastávající zimu déle ležeti nemohou, s veškerým množstvím svého lidu hnul se k Hoře Kutné, chtěje nazítří s nepřáteli svésti boj. Již jediná noc dělila rozhodnutí válečné, tu tedy znamenal, jak se vykládalo, útočník na nevinnost, že blíže přirazily prapory válečné, a sám i všickni, kteří s ním byli, strachem byli poraženi, nováčkové z pouhého tušení ran bledli, ale i starým vojínům kolena se třásla, následkem čehož odhodiv stud ze strachu při prvním nočním kuropění ohromný vítěz Římský dal se na útěk a odtáhl. Když tedy nazítří vyhledáván boj, nižádný nepřítel nenalezen. Tak tedy markrabí a vůdci s veškerým zástupem lidu šťastně z bitvy očekávané, ale spíše vysněné se vrátili.*“

Pohřeb Václava II. - Hájkova kronika

Země pokrytá mrtvými těly

Na ústupu, který byl místy zdoben pobitými těly, se podařilo Habsburkovi zůstat naživu. To byl ale jeho největší úspěch v tomto tažení. Podle některých pramenů jeho ztráty byly 5000 vojáků. To bylo na tehdejší dobu až dost. Albrecht Habsburský si svým výpadem do Čech značně zkomplikoval svojí situaci. Byl bez peněz, s dluhy a oslabenou armádou. Kdo ví, jak by situace dopadla, kdyby neměl Habsburk z pekla štěstí. Václav II. je na tom totiž zdravotně špatně a příští rok umírá a tak na výpad do Rakouska už nedojde. Místo toho bude následně jednat s Václavem III. a ten se, aby umožnil uzavřít mír, vzdá říšské zástavy – Chebska. Takže ve výsledku na tom Albrecht Habsburský něco vydělal, ale cena za to zaplacená není právě malá. Možná finanční problémy přispěly i k jeho konfliktu se synovcem, který ve finále skončil císařovou smrtí.

Štěpán Luňák

Redakce časopisu Rožmberské noviny děkuje autorovi za příspěvek

Zdroje:

Doktorová, Blanka: Když se císaři nedaří

Čech, Zdeněk a kol.: Drsný střed Evropy

Čornej, Petr a kol: Panovníci českých zemí

Kolektiv autorů: Velké dějiny Zemí Koruny české

Role šlechty ve společnosti a její funkce ve společnosti

Ve speciálu Rožmberských novin z roku 2021 jsme tedy předestřeli několik segmentů, ve kterých šlechta plní nějakou funkci, v rámci ne jen středověké Evropy. Nyní si zkusíme jednotlivě popsat tyto segmenty a funkci s tím spojenou.

Vojenská funkce

Od svého vyprofilování z pouhé kmenové družiny, se tato základní funkce rytíře nezměnila. Stále je povinován svému pánovi vojenskou službou. Musí jej chránit, doprovázet a jeho jménem bojovat. V českých zemích tvoří tedy rytířstvo, šlechta, nobilita, onen první vojenský řád, *Milites Primi Ordinis Nobiles et Comites*. Etymologicky je zajímavé se zde pozastavit nad pojmem *Comites-Comes*. Což je označení původně právě pro družiníky, doprovod tvořený jízdou a bývá tak klasickými historiky například popisován okruh družiníků i v případě Alexandra Velikého z hlediska římského retrospektivního popisu historiografie. Samotný výraz *paladin* pochází odvozením z výše zmíněných jednotek *palatinae* pozdní římské říše. Tento první vojenský řád tvoří sám o sobě stálou družinu, stále vojsko profesionálního rázu. Tyto muže pak stačí prakticky obeslat, svolat a jsou připraveni k boji z podstaty své povinnosti, přísahy složené svému pánu.

Tato vojenská funkce má ale sama o sobě více úrovní významu. Takový rytíř, ať už z řad nižší šlechty, či vyšší, nebo ještě v rané formě knížecí družiny, má navíc další vojenské povinnosti. Rytíři usídlení na svých hradech, opět si tu trošku pohrajeme s významem slov, hrad – **castle/burg** z římského **castra/burgi**, znamená prakticky dvě věci. *Castra* byly původně římské, vojenské tábory legií. *Burgi* pak římské strážní věže, zejména v pohraničí, případně doplněné o lehkou obranu formou dřevěných palisád a jiných terénních úprav. Postupně se tyto původní římské pozůstatky přetransformovaly v nám známé hrady. Počátek vidíme za vlády Boleslava I., který soustavu hradů začal budovat, **Břetislav I.** pak ve svých dekretech roku 1039 tento hradecký rámeček pevně kodifikoval. Hrady tak byly často označovány jako štítů nebo štít země České, *Scutum Bohemiae*. A podobně jako v případě oněch legionářských sídel a strážních věží, plnili dále tuto funkci. Byl zde onen urozený muž, který zde sídlil, často s příslušníky své rodiny, syny, kteří též od určitého věku plnili vojenskou funkci a závazky a jeho družina, čítající předem neurčitý počet mužů, v závislosti na jeho možnostech a postavení. Tato hradecká soustava, *castery-burghi*, tedy naše hrady, ať už strážní nebo pevnostní či sídelní, tak tvořili z vojenského i správního hlediska základní prvek státního aparátu. Nejprve však zmíníme jeho vojenskou roli a roli šlechty tím pádem. Na hradě byl zpravidla udržován jízdní i pěší oddíl. Takový pán, rytíř byl tak schopen svého knížete či krále, nebo jiného lenního pána, později třeba vyššího šlechtice či biskupa, informovat o případných bezpečnostních změnách či blížících se hrozbách. Na svém hradě soustředil okolní brannou moc, či připravit obranu, podnikat výpady.

Zároveň byl takový hrad krom své funkce jako sběrného bodu jisté vojenské síly a informačního uzlu užíván, nebo spíše zastával funkci podobnou, jako naše současné policejní či hasičské stanice. Mohli bychom to s ohledem na dnešní dobu označit za takové místní centrum krizového řízení, které buď bylo schopno situaci zvládnout samo, nebo cestou komplexního systému informovat vyšší místa tak, aby byly přijaty nutná opatření. Takový pán hradu, rytíř byl pak pověřen ochranou nějakého území, části obyvatelstva na něm. Za to mu většinou bylo dané území udělováno v léno i s předmětnou populací. Předpokládalo se, že takovýto rytíř se svou družinou se postará o bezpečnost v dané oblasti, průchodnost zemských či jiných stezek a tak podobně. Nadneseně si tak tedy jeho roli v dnešním ohledu můžeme představit jako roli složek IZS, policisty, celníka i vojáka, případně i toho hasiče. Samozřejmě postupem času i tito rytíři, páni, dosáhli vyšších titulů, územních zisků a pak na hradech ve své vlastní družině, soustřeďovali samo rovněž další, méně majetné rytíře, kteří byli živi hlavně službou a příjmem z ní plynoucí, třeba jako druzí, třetí, čtvrtí synové rodů, pro které již doma nebylo místo a služba jakémukoliv pánovi, jim poskytla slušnou kariéru.

V rámci tzv. lancovního, případně manského systému, měla tato šlechta také charakter mobilizační. Již jsme zmínili, že první řád, šlechta – *nobiles*, *comites*, tvořila první řád, první složku obrany státu a tehdejší společnosti, svého národa. Oni sami však najímali a vydržovali například neurozené, ale dobře vybavené a často placené vojáky, jako námezdní sílu. Tito profesionální vojáci za úplatu, žold, pak tvořili druhý řád, druhou složku vojska a stálé hotovosti. Jednalo se o zbrojnoše takových pánů a rytířů, v cizině někdy označováni jako knechti či seržanti. V rámci lancovního systému platilo pravidlo, že jakýkoliv rytíř, který se účastnil tažení, nebo byl povolán ke svému pánu, ať už to byl král sám, nebo jiný šlechtic vyššího postavení, či snad sám biskup, se musel dostavit se třemi muži. První měl být dobře vystrojený pěšák, jak přesně dobře vystrojený se různí, obecně to vždy znamenalo prilbu, štít, alespoň základní zbroj a vhodnou zbraň, konkrétní detaily už závisely na možnostech každého rytíře. Druhým pak musel být střelec, kdy zde nebylo specifikováno jaký. Třetí pak měl být sluha, který figuroval případně jako další pěšák, nebo jako ten, který této trojici zabezpečoval servis a služby. Horní hranice takové družiny nebyla stanovena. V závislosti na svých možnostech a postavení, mohl takový pán přijít s desítkami, stovkami i tisíci muži. Základní lance však fungovala takto. Ten rytíř, který byl tak chudý, že byl schopen se dostavit sám, se nazýval zlomená lance. Na hradě Bezdězu pak zase fungoval tzv. *mannský* systém, kdy hradu v případě potřeby, bylo povinováno službou kolem 20 místních rytířů, kteří měli své statky v okolí a každý měl povinnost dostavit se s minimálně 10 muži, něco jízda, něco pěší, něco střelci, aby tak tvořili posílení stálé posádky králem a purkrabím vydržované družiny hradu.

V neposlední řadě mohl takový pán provést i odvod či nábor neprofesionálních vojáků, odvedenců, nebo se pokusit najmout a sehnat další vojenskou, rychle sebranou sílu z řad místního lidu. Ať už formou odvodu z povinnosti, nebo přilákáním např. tzv. svobodníků, svobodných neurozených lidí, majitelů hospod, mlýnů, pil a kupců, pro které mohla být výprava zdrojem přilepšení a cestou k povýšení. Příkladem je takový Jetříšek, zmiňovaný v Dalimilově kronice, jež se proslavil během bitvy u Chlumce při boji českého knížete Soběslava I. s německým císařem Lotharem III. roku 1126. Ten byl svobodným majitelem pily v lesích v místě dnešních Jetřichovic. Do bitvy vyrazil se svou přílbou, sekerou a ve smolném kabátu. Počínal si údajně tak udatně, působil tak velké škody v císařském vojsku během bojů v nakléřovském lesním průsmyku, že byl odměněn bohatou kořistí z pobitých rytířů i mužů německé strany a dále mu byl udělen rytířský titul samotným knížetem, který mu věnoval úvoz lesa, kde hospodařil se svou pilou a dokonce mu udělil právo vystavění vlastní vesnice za pomoci lokátora a to by údajně měli být dnešní Jetřichovice. Rolí takového rytíře byla tedy i případné mobilizace a zajištění dalších vojenských sil mimo základní strukturu bojovníků prvního a druhého řádu a mnohdy se mezi takovými i neurozenými muži projevil talent, který si svým konáním, umem a nejčastěji bojovými schopnostmi, zasloužil povýšení mezi onu nobilitu, aristokracii, do rytířského stavu. V pozdějších staletích bylo praxí udělovat šlechtické tituly za jinou významnou politickou, hospodářskou, ale i kulturní činnost. Bohužel v dnešní době se takový titul uděluje i motoristům a fotbalistům a zdaleka již vůbec nesouvisí s demonstrací a ztělesněním popisovaných kvalit ani není spojen se závazky z toho plynoucími. Jeho kredibilita tak tedy mírně řečeno, poněkud strádá. Onen Jetříšek přijetím tohoto povýšení totiž nedostal jen společenské ocenění a notnou majetkovou dotaci, ale vnikl tím pro něj doživotní závazek, svázan s jeho životem a jeho nasazení, spjatý se službou svému pánu, lidu a zemi a nad to se od něj doživotně očekávalo získání a vybudování jisté míry mentální, duševní a spirituální úrovně, alespoň v teoretické rovině. V dnešní době jsou však tyto požadavky a závazky pasé a z dříve výsadního a povinností svázaného rytířského titulu se stalo pouhé společenské ocenění na úrovni hudební ceny, které ačkoliv stále má v teorii nějaké kulturní a historické *autoritas*, ono pověstné *potestas* se z něj dávno vytratilo.

Vojenská funkce rytíře a šlechty se tedy dá shrnout jako komplexní soubor vojenských povinností a závazků, který má až univerzální a všeobecný ráz plynoucí ze služby samotné, povinnosti ochrany svého pána, země a lidu, ale dále také povinnosti vést obranou i útočnou válku, zabezpečovat veřejný pořádek a bezpečnost a provádět střežení hranic, informační službu a případně mobilizaci branné moci ve svém svěřeném územním celku.

Správní a ekonomická funkce šlechty

Již jsme zmiňovali hradskou soustavu, zejména z hlediska její vojenské funkce. Měla ale zásadní správní význam pro fungování státu. Mohla být a byla využívána jako základní jednotka zodpovědná za odvod berní do královské, tedy státní kasy. Pohraniční hrady nebo hrady u zemských stezek mohly a bývaly pověřeny výběrem mýta, cla a jiných zdrojů příjmu. K tomu se kolem hradu soustřeďovala řemeslná i zemědělská síla. Hrad či panská tvrz sloužila jako bezpečné místo pro skladování a přerozdělení sklizené úrody. Jako bezpečné místo pro ochranu sýpky a zásob. Ve služebných osadách pod hrady a v jejich okolích se soustředili řemeslníci a tato šlechtická centra byla min. do rapidního rozvoje měst, centrem řemeslných prací. Hrad, spravovaný šlechticem, byl komplexní hospodářskou jednotkou. Šlechtic na svém statku, tvrzi, hradu hospodařil a byl živ výnosy z takové činnosti, což například nutně znamenalo prodej přebytků na trhu a jiné obchodní stimuly. Rytíř či šlechtic byl také zadavatelem četných zakázek, ať už brnífům, kameníkům, mečířům, tesařům, někde bylo zapotřebí postavit most, jinde došlo k vybudování vsi s konkrétním hospodářským záměrem. V pozdějších staletích šlechta budovala manufakturní domy, investovala do obchodu, řemesel, zemědělství, vaření piva a jiných monetárních aktivit. Snad každý Čech zná **Jakuba Krčína** a fenomén rybníkářství v jižních Čechách a v okolí Třeboně. Šlechta se obecně v dobách míru do velké míry věnovala ekonomické činnosti, správě majetků a i těžbě dřeva, později po získání příslušných práv a privilegií, také těžbě. Byla tak zásadní ekonomickou vrstvou středověku a i v době, kdy začala soupeřit s nastupující vrstvou měšťanských obchodníků, byla stále důležitým ekonomickým hráčem. Mnozí britští a evropští aristokraté se věnují podnikání do dnešních dnů. Z hlediska správy a politiky měla šlechta neméně významnou roli. Obsazovala důležité zemské úřady, úřady purkrabích, komořích, pokladníků, zemských a jiných sudí, vojenských maršálů. Z hlediska mezinárodní politiky vedla jménem krále nebo svým vlastním důležitá jednání, napomáhala uzavírání smluv, příměří, figurovala jako poselstvo. Významným diplomatem byl například též **Petr Vok z Rožmberka**. Ten proslul ne jen svou diplomatickou aktivitou v poměrně znesvářeném českém prostředí, kdy napětí mezi katolickou a protestantskou stranou dosahovalo svého vrcholu, ale proslul také svou ekonomickou aktivitou v podnikání a zejména mecenášstvím, kterému se bude věnovat v další kapitole. Šlechta si zejména v renesanci a pozdějších staletích nechávala vypracovávat urbáře, soupisy majetku, poddaných, účetní knihy. Tyto věci pomáhaly zpřehledňovat celý systém, pro nás dnes však mají větší cenu, jako historické zdroje informací.

Významnou roli zde hrají i ženy urozeného původu. **Johanka z Rožmitálu** byla například velmi schopnou ženou, která svému muži, králi **Jiřímu z Poděbrad**, zajistila ne jednu výhodnou dohodu. I královny spravovaly svá věnná města, věnovaly se mecenášské a dobročinné činnosti, ale zejména diplomacii. Taktní jednání a dlouhé rozhovory historicky usmířily mnohé sváry. Jiří z Poděbrad vysílal sví poselstva do Evropy, kdy tato poselstva byla tvořena opět šlechtou a to za účelem nápravy reputace českého království jako kacířské země. Šlechta byla vysílána na jednání s cizími hodnostáři, ať už s krymským chánem, nebo tureckým sultánem. **Karel IV.**, Otec vlasti, dosáhl díky sňatkové politice a vlivu svých četných manželek nemalých územních a politických zisků.

Kulturní a náboženský vliv šlechty

Šlechta byla složkou společnosti, která si mohla vzhledem ke svému zaopatřenému původu dovolit vzdělání, nejprve církevní, ale později světské. Až do doby renesance se zejména šlechta věnovala tvůrčí a umělecké činnosti, ať už osobně, nebo právě formou mecenášství, jako sponzoři umělců, sochařských mistrů, architektů. Výčet takových projektů by trval hodiny, možná i dny. Jistě každý z vás byl někdy svědkem takového počínu, dotování kostelů, staveb, soch, obrazů, skladatelů s co největší snahou o uměleckou krásu a reprezentativní charakter takového díla. Nejedná se jen o díla klasických holandských mistrů, ale sochařské a stavební počiny, v českých zemích například **Petra Parláře**, **Matyáše z Arrasu**, stavební počiny **Přemysla Otakara II.**, **Karla IV.**, dotování kronik, psaní a placení cestopisů a cestopisných výprav. Psaní knih, poezie, podpora umění, hudby. Významným mecenášem byl také **Petr Wok z Rožmberka** financoval a vybudoval například rozsáhlou knihovnu, která mimo jiné obsahovala mapy, hudebniny, grafické listy, iluminované rukopisy, některá velmi cenná a obtížně získatelná díla. Jednalo se o jednu z největších knihoven předbělohorského období. Financoval také opravy Univerzity Karlovy, konkrétně Karlovy koleje. Podporoval básníka **Theobalda Höcka**, kartografa **Pavla Aretina**, lékaře a přírodovědce **Heřmana Bulderuse**, historika **Václava Březana** a všemožně finančně vypomáhal v oblasti literární. Někdy se i samotní šlechtici věnovali umělecké tvorbě, za všechny lze uvést **Williama Shakespeara**. Mnozí si také vybaví dvůr císaře **Rudolfa II.** a jeho podporu hvězdářství, alchymie, přírodních věd, malířského umění, například slavného malíře **Giuseppa Arcimbolda** a takto bychom mohli pokračovat dále. Zejména v období renesance a baroka šlechta vynakládala nemalé finanční prostředky a úsilí na obecný kulturní a architektonický rozvoj. Její častou snahou bylo vytvářet opticky krásné i praktické věci. Při patronaci kostelů tak došlo k uplatnění ne jen stavebních dělníků, kameníků, stavebních mistrů, tesařů, ale také sochařů, sklářů, řezbářů, zlatníků a mnohých dalších osob, které do takových projektů vstupovali přímo i nepřímo. Role šlechty měla i jiný společenský význam. Zejména vládnoucí rodiny, královského původu ztělesňovaly jakýsi rodinný model, vzor pro veřejnost, nebo se o to alespoň pokoušely a pokoušejí. Šlechta byla nositelkou tradičních hodnot, často pomáhala spolupořádat poutě, oslavy svátků a všemožné jiné kulturní festivaly. Jejich dlouhé rodokmeny sahající do historie pomáhají k udržení historické kontinuity a pokračování v této kontinuitě společenského vědomí. Před několika lety zesnulý sir **Christopher Lee** byl takovým moderním ztělesněním již zanikajícího šlechtice. Zažil a účastnil se 2. světové války, byl členem elitní jednotky SAS, bojoval a riskoval pro svou zemi a národ. Proslavil se jako agent tajné služby a diplomat. Byl živý předobraz fiktivního **Jamese Bonda**. Nese zásluhy v oblasti kultury a kinematografie, rovněž charity, ale také v oblasti hudební a divadelní. Údajně byl potomkem **Karla Velikého**, a když si jeden srovná jejich portréty tak je zřejmé, že svému slavnému předkovi dělal čest. Pro mnohé byl vzorem a modelem člověka, kterým by mnozí chtěli být.

Druzí a třetí synové se mnohdy věnovali kariéře duchovních. Šlechta samotná tak tvořila velkou část kléru, zastávala pozice biskupů, kněží, kardinálů. Mnohdy to sloužilo pro uplatnění svých vlastních mocenských ambicí a nabytí politické moci spíše, nežli vřelý zájem o věroučná témata, nicméně to takto nelze vztahovat na všechny církevní zástupce a učence z řad šlechty. Například **Anežka Přemyslovna**, dcera **Přemysla Otakara II.**, později známá též jako **Svatá Anežka Česká**, proslula jako významná osobnost kulturního a politického života. Roku 1252 založila rytířský špitální řád Křižovníků s rudou hvězdou. Velkou měrou se zasloužila o usmíření svého bratra **Václava I.** s jeho synem, Přemyslem Otakarem II. a uklidnění bojů v zemi. Věnovala se řádové a špitální činnosti, péči o chudé. Vedla energické disputace v oblasti teologické, dopisovala si se **Sv. Klárou** a několika papeži. Snažila se o zakládání klášterů a vytvoření vlastního řádu. Řád Křižovníků působí dodnes.

Šlechta samotná a rytířský stav nezastával roli pouze obránců země, lidu a svého krále, ale také byli nositeli své kultury, tradic, zvyklostí a v neposlední řadě také obránci víry. V dnešní době se až moc vžila mylná představa, že křížové výpravy byly aktem zvučle, expanzivní a chtivé politiky a projevem agresivní expanze Evropanů. Realita je o poznání složitější a při pochopení konkrétních souvislostí nelze vnímat křížové výpravy, jako neospravedlněné násilí. Již výše jsem hovořil o chybném hodnocení historických jevů soudobou optikou. Musíme si uvědomit, že rozsah křesťanské obce sahal od Malé Asie, Levanty, Egypta, celé severní Afriky až po Španělsko a zbytek Evropy. V 6. století a návazně v 7. století došlo k výbojně a brutální islámské expanzi, která poměrně rychle přešla v invazi na Iberský poloostrov, Sicílii a způsobila urychlené zhroucení prastarých římských, egyptských, antických měst a obcí, jako třeba Nikaia, Antioch, Jeruzalém, Alexandrie, Efez, Chalkedon. Expanzi islámu bylo nutné zastavit až v jižní Francii u Tours. Dobyvatelé a expandující arabské a turecké voje si navíc často počínali vcelku brutálně. Jeruzalém byl poprvé vyvražděn a zmasakrován roku 1073 Turky a málo který křesťan a Žid byl ušetřen. Křesťané dobytých oblastí byli v pozici otroků, nebo druhořadých občanů, pokud měli štěstí. Neislámské církve byli zatíženy zvláštní daní. Nájezdy islámských pirátů způsobily, že středozemní moře, dříve bezpečné a vhodné pro obchod se stalo nebezpečným místem. Muhammad se choval jako dobyvatel, bral otroky, osobně popravoval vězně. Došlo k vypálení a vyvraždění mnoha křesťanských měst, Arménie se stala po nějaký čas prakticky neobyvatelnou. Po roce 1071 a bitvě u Mantzikertu se začala hroutit i Byzantská říše, již nezbylo, než žádat o pomoc. Pro Evropu byl toto obrovský šok, stav nouze a reálná existenční hrozba, neboť islám deklaroval cílenou nadvládu nad světem a došlo dokonce k průniku skupiny islámských pirátů po řece Tibeře. Ani svět islámu se nebral servítky, pokud šlo o vraždění žen, dětí, starců a civilistů v této fázi, kdy náhlost, rychlost a brutalita této expanze Evropu prostě vyděsila. Je tedy velmi chybné a nemístné vyčítat a hodnotit věci dnešní optikou, neboť taktika spálené země byla běžnou taktikou té doby a rozsah s jakým to předvedl svět islámu, dohnal Evropu až do samého kouta a k existenční krizi. Poslední takovou pohromou byli v dané době jen Hunové, na které se mimo církevní kruhy, již zapomnělo.

Samotný princip kruciáty, tedy reconquisty, zpětného dobytí ztracených území a ochrana populace, je v souvislosti s okolnostmi plně obhajitelným a logickým závěrem. Zde nastupuje role rytíře a šlechty, jako obránce víry a božího řádu. Reálně byla situace chápána tak, že došlo k extrémnímu ohrožení, nepopsatelným zvěrstvům, které způsobily zmenšení křesťanského světa o více jak třetinu ve velmi krátké době. Docházelo k brutálnímu zacházení s křesťanskou populací, vykořisťování a cílené eliminaci křesťanských etnik nebo při nejlepším k velmi disproportionální porobě na původně křesťanském území. Významná centra katolické církve na východě padla a byla vypálena. Poutníci nebyli vpouštěni na svatá místa, bohoslužby a modlitby byly omezovány. Kostely ničeny a zavírány, nebo přestavovány. Chápání liturgie ve středověku bylo hlubší, nežli v dnešní době. Pravidelné modlitby, zvonění zvonů, provádění liturgií několikrát denně, mělo nad světem utvářet onu ochranu a vyhánět ze světa zlo, zabraňovat jeho pronikání do našeho světa a umenšovat jeho moc. Představa, že je nanejvýš nemožné tuto činnost někde vykonávat sama o sobě působila značné obavy a situaci vštěpovala až ďábelský nádech.

Ať už chcete hodnotit konkrétní následky výprav jakkoliv a že docházelo k excesům, smrti civilistů, nezřízenému rabování a brutálním mstám (a ve které válce se to neděje, nemusíme chodit daleko, Irák, Afghánistán, Ukrajina), je velmi zavádějící vinit z těchto činů pouze jednu stranu konfliktu. Antické a středověké bojiště počítalo s touto taktikou, která nám dnes připadá odporná, jako legitimní metodou boje, která oponenta připraví o populaci, pracovní sílu, zdroje, možnost využívat dané území a uvolní místo pro vaše vlastní obyvatelstvo. Dnes, je alespoň pro evropské a anglosaské západní prostředí a většinu civilizovaného světa, takovéto chování nepřipustné, avšak bohužel nelze říci, že by bylo ze světa odstraněno. Vítězství Tálibánů v Afghánistánu, činy Islámského státu, Boko Haram, Al Šabáb, An Nusra a jiných, si svou brutalitou v ničem nezdají s praktikami vyhlazovacího komanda nacistického Německa. Regiony a státy postižené touto hrozbou se vrací do toho nejhlubšího středověku a zpět k původu živelné a brutální arabské expanze provázené vhazováním křesťanů do jam hořících pneumatik, provázené popravami historiku před jejich vlastním muzeem, likvidováním ideologicky nevhodných památek, jako Palmýra, zapalováním kostelů až k páchání genocidy, o které hovoří třeba otec Zakaria Botros, na kterého je vypsána obrovská odměna ze strany světa Islámu a to hovoříme již o 21. století.

Od konce 11. století tak rytířstvu a šlechtě připadla nová, dosud neznámá role a to obrana víry. Jak by to dopadlo, kdyby se křesťanský svět bránit nezačal, nechám na vašem posouzení. Ani vám nebudu tvrdit, co si máte myslet. Pouze zde vysvětluji, proč došlo k této nové roli evropského rytíře a šlechty a ke vzniku této nové povinnosti pro námi popisovanou vrstvu společnosti, která vznikla, ať už chcete nebo ne, jako existenční nutnost v dané době a jak to tak bývá se vším, při naplnění cíle, byla často zneužita a nasměrována jiným směrem, jež s původní myšlenkou, leckdy nesouvisel.

Toto představení role šlechty ve středověku, ač je pojaté zběžnou a velice stručnou formou se dá shrnout do mnohem kratší sumarizace. Role rytíře, šlechtice ve společnosti je role vojáka, ochránce, správce, soudce, je rolí ekonomickou i tvůrčí. Rytíř a jeho rodina by měli být stabilizačním prvkem komunity. Rytíř by měl být osobností příkladnou po fyzické i duševní stránce. Měl by být vybaven předepsaným souborem ctností, duševních i fyzických. Měl by ztělesněným nositelem identity a kultury svého národa, uchovatelem a obráncem své víry. Měl by být osobou obsahující, ač je to k nevíře a nad síly běžného smrtelníka, všechny důležité úrovně své společnosti. Rytíř je věci evropského rázu, přímo závislý na konkrétních okolnostech vývoje svého etnického, kulturního okruhu na časové ose a specificky evropskou záležitostí, která v sobě spojuje prastaré kulturní hodnoty a válečné umění s křesťanskou morálkou a disciplínou. Závěrem bych ale vyřkl to nejdůležitější. Rytíř je rytířem, protože má povinnost. Být si vědom této povinnosti, loajality a sounáležitosti, být připraven a vybaven k plnění této povinnosti i za cenu oběti na vlastním zdraví, životě, ambicích či požitku, to je to na základě čeho má rytíř výsadní postavení a majetek. Ne obráceně. Samotné, do značné míry silně decentralizované feudální zřízení, však nikdy nebylo řádnou obhajobou osobní nezávislosti tohoto feudálního území, vždy mělo návaznost na konkrétní přísahu vládci a povinnost vůči zemi, lidu, jehož správou byl pověřen. Jak praví **Marsilius z Padovy**, král je zárukou lidu pro jeho obhajobu a šlechta je servisní třídou. Žádný markrabě, hrabě nebo baron, není sám o sobě suverénem z hlediska pojetí věci. Fakticky však velmi záleží na konkrétních okolnostech, míře vlivu, bohatství a reálné vojenské moci. Pak se ale i rebelující baron nutně stane králem a jeho místo se uvolní. Šlechta tak po tisíciletí zastávala dominantní roli ve společnosti, a to až do nástupu absolutismu v Evropě a do doby proměny světa na konci 19. století. Je však její role již zaniklou a mrtvou věcí? Nebo po ní naopak ve společnosti zůstala díra, která způsobila značné nepříjemnosti moderní éry?

David Nowak

Zdroje:

Kosmova kronika česká

Kronika tak řečeného Dalimila

Cardini, Franco. Válečník a rytíř. In: LE GOFF, Jacques. Středověký člověk a jeho svět.

Flori, Jean. Rytíři a rytířství ve středověku.

Jan, Libor. Zrod rytířství ve středověku. Pronikání rytířských ideálů do českých zemí. Dějiny a současnost. Roč. XXXVIII, čís. 7;

DRŠKA, Václav. Franská říše na rozcestí: vzestup Karlovců. Historický obzor. 2000, roč. 11, čís. ½;

Drška, Václav. Divisiones regni francorum : královská moc a říšské elity franské říše do vzniku císařství.

Třeštík Dušan, Počátky Přemyslovců, Praha 1999;

Třeštík, D. 1988: České kmeny, Historie a skutečnost jedné koncepce

Hérodotos, Dějiny

Třeštík Dušan, Počátky Přemyslovců

Třeštík, D. 1988: České kmeny, Historie a skutečnost jedné koncepce.

Drška Václav, Französische Gesellschaft und ihre Elite (500-800)

Zástěrová, Bohumila a kol. Dějiny Byzance

Urban Otto, Česká společnost 1848 – 1918

Klíma Arnošt, Na prahu nové společnosti

Generál Jean-Louis Raduit de Souches, zabudnutý slávny hrdina

Francúzsky generál v službách rímsko – nemeckého cisára, bojujúci na Morave proti Švédom a v Uhorsku (a teda i na dnešnom Slovensku) proti Turkom. Zvláštna a bohatá kombinácia pre jednu osobu. Generál de Souches (číta sa *de Sušé*) nebol jediný Francúz, ktorý bojoval na našom území. V cisárskych službách pôsobil aj francúzsky generál Henri Duval de Dampierre, ktorý zahynul 9. októbra 1620 pri obrane Bratislavského hradu pred Betlenovými povstalcami, druhým bol generál Karol Bonaventura Buquoi de Longueval, ktorého 17. júla 1621 zajali a stáli taktiež Betlenovi povstalci v Nových Zámkoch. Kto bol generál Louis Raduit de Souches?

LEGENDÁRNY OBRANCA BRNA

Narodil sa 16. augusta 1608 vo francúzskom meste La Rochelle a pochádzal z urodzenej hugenotskej – protestantskej rodiny. Žil teda v dobe a v kraji, ktorý preslávil spisovateľ Alexander Dumas v Troch mušketeroch. Prenasledovanie hugenotov a dobytie mesta vojskami kráľa Ľudovíta XIII. a kardinála Richelieu v roku 1628 pravdepodobne predurčilo mladému Louisovi vojenskú dráhu. Opustil rodné mesto a dal sa do služieb švédskej armády, kde pomerne rýchlo postupoval. V roku 1638 bol veliteľom dragúnskeho pluku. O štyri roky neskôr však pre nehody s veliteľom prešiel do služieb cisára Ferdinanda III., kde mal už čoskoro veľmi dobrú príležitosť preukázať

svoje schopnosti. V roku 1644 bojoval pri Olomouci proti Švédom, ktorí už mali pod kontrolou veľkú časť Čiech a Moravy. Cisár ho 14. marca 1645 vymenoval za brnenského veliteľa. Souches sa postaral o opravu hradieb mesta i hradu Špilberk. Dňa 3. mája 1645 obľahli Švédi Brno, ale obrancovia im 112 dní statočne odolávali. Švédsky generál Torstenson sa po vyčerpávajúcom dobýjaní vzdal svojho úmyslu a 23. augusta od Brna odtiahol.

POSTUP V KARIÉRE

Po tomto úspechu bol Souches povýšený na generála, získal baronát a dostal odmenu 10-tisíc zlatých. V roku 1648 sa stal poľným maršalom a veliteľom na Morave i v Brne. Na jar 1650 obdržal domovské právo, ktoré ho oprávňovalo k pozemkovej držbe, musel však prestúpiť na katolícku vieru. Jeho najvýznamnejším panstvom sa stali Jevišovice so zámkom neďaleko Znojma. V polovici 17. storočia patril Souches k najslávnejším bojovníkom, a tak ho v roku 1660 cisár Leopold poveril vedením vojenských operácií na východe Uhorska proti sedmohradskému kniežat'u Jurajovi II. Rákocimu a Turkom, ktorí obliehali Oradeu (Veľký Varadín). Cisár ocenil jeho služby 5. marca 1663 povýšením do grófskeho stavu a titulom hlavného veliteľa na Morave.

VPÁD TURKOV

Osmansko – turecká expanzia nikdy nenabrala taký rozmach ako v roku 1663. Vpád Turkov na naše územie, kedy obsadili Nové Zámky, Šurany, Nítru, Hlohovec a Levice, si vynútil Souchesovu prítomnosť. Spolu s listom z Brna poslal 16. októbra 1663 Jurajovi Ilešházymu sto dragúnov na posilnenie obrany Trenčianskeho hradu a písal, že neskôr mu pošle z Hradišťa pušný prach, ale aj sami sa musia pričiniť o to, aby nepriateľ hrad nezaujal. Rovnako mu 29. októbra oznámil, aby zabezpečil presun sto mužov posádky Trenčianskeho hradu do banských miest. V tejto záležitosti písal Ilešházymu aj palatín Vešeláni, že *„list, ktorý od neho dostal, prečítal s veľkou radosťou, pretože prejavil svoje vlastenectvo. Písal som grófovi Zuzovi, aby doručili pušný prach aj pre mňa a mohol by som sa k Vám pridať vo Zvolene, aby ste videli, že každý deň prejavujú úctu noví prívrženci.“* V niektorých písomnostiach domácej proveniencie, je Souchesovo meno uvedené

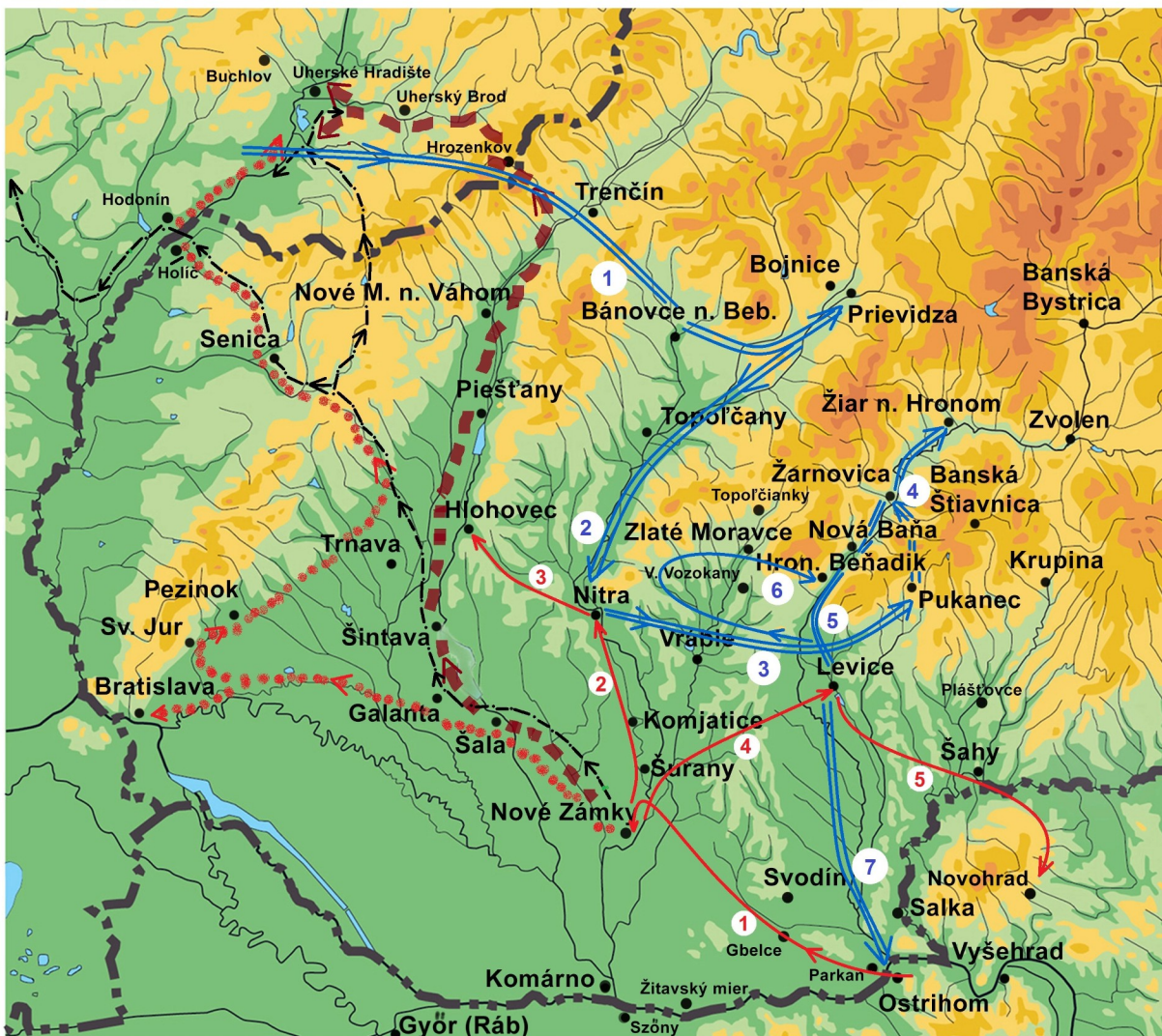
v hovorovej skomolenej podobe „gróf Zuza“.

Osmanské ťaženie v roku 1663

- 1 bitka pri Gbelciach (7. 8.), obsadenie Šurian (12. 8.), postup na Nové Zámky (16. 8. - 26. 9.)
  - 2 postup a dobytie Nitry, 12. 10.
  - 3 postup a dobytie Hlohovca, 13. 10.
  - 4 postup a dobytie Levíc, 27. 10. - 2. 11.
  - 5 postup a dobytie Novohradu, 6. 11.
- Plienia Osmanov (Tatárov) za účelom zásobovania tábora pri Nových Zámkoch:
- prvý vpád na Moravu až k Brnu, ⇨ 3. 9.
  - druhý vpád, okolie Pezinka a Bratislavy 17.9., Morava 19.9
  - tretí vpád, na Morave 6.-7. 10.

Ťaženie generála de Souchesa

- ➡ 1 presun cez Považie k Bojniciam 1664
- 2 útok na Nitru a oslobodenie, 17.4 - 2.5.
- 3 presun k Pukanču ⇨ 10. 5.
- 4 bitka pri Žarnovici (16.5.) a stiahnutie sa k Žiaru n. Hronom
- 5 dobytie a oslobodenie Levíc, 9. - 12. 6.
- 6 odchod a návrat, bitka pri Leviciach, 19. 7.
- 7 postup k Parkanu a zbombardovanie mostu na Dunaji, 1. 8.

BOJ PROTI OSMANOM - TURKOM

V roku 1664, po úspechoch Osmanov v predchádzajúcom roku, prešla cisárska strana do protiofenzívy. Najviac ohrozená bola uhorská šľachta, ktorá na zhromaždení v Trenčíne začiatkom roka 1664 podľa kráľovských zákonov vyhlásila personálnu insurekciu na obranu vlasti. Vojenská rada sa po skúsenostiach z predchádzajúceho roku pozerala prezieravo na vykonanie tejto regulárnej služby, pretože uhorské vojsko sa ťažko zhromažďovalo. Preto pod svoje zástavy naverbovali husárov a hajdúchov za žold zo štátnej pokladnice. V Zadunajsku bojoval Montecuccoli a v Hornom Uhorsku – na západnom a strednom Slovensku viedol cisárske vojenské zbory skúsený Louis Raduit de Souches. Koncom marca prišiel so saským a brandenburským vojskom a ďalšími oddielmi v počte asi 8500 mužov k Bojniciam, kde sa spojil s ďalšími cisárskymi oddielmi a insurgentmi zo slovenských stolíc a pokračoval k Nitre. Domáce vojsko pod velením Štefana

Koháryho a Mikuláša Berčéniho prišlo k Nitre skôr a uzavrelo cestu na Nové Zámky.

Obléhání Nitry v roce 1664. V popředí jsou těla postínaných Turků.

OSLOBODENIE NITRY

Cisárske vojsko vedené generálom Souchesom začalo dňa 17. apríla 1664 v sile 8 500 mužov obliehať Nitru. Turecká posádka kapitulovala 2. mája s podmienkou slobodného odchodu. Nitra sa tak po necelom roku vymanila z tureckého jarma a len ťažko si dokážeme predstaviť, čo by znamenalo, keby osmanská okupácia „matky slovenských miest“ trvala dlhšie. Počas obliehania Nitry cisár Leopold vyzval 26. apríla 1664 Tekovskú stolicu do zbrane listom z Regensburgu: „Iste dobre viete, že všetka snaha a pokusy nepriateľov kresťanstva, Turkov, dni a noci smerujú k tomu, ako by aj tieto malé zvyšky kráľovstva v Uhorsku vydrancovať, vyludniť a úplne spustošiť. A tak, keď sa blíži vytúžený čas, v ktorom naši vojaci musia vyjsť na bojové pole, postaviť sa do cesty tomuto nepriateľovi a s Božou priazňou mu udatne odporovať a odolávať, medzi ostatnými našimi doteraz vydanými príkazmi a nariadeniami, usúdili sme za vhodné, ba za potrebné, že treba otcovsky požiadať, aby ste sa aj Vy spolu s ostatnými z týchto krajín a Zadunajskými stolicami spojili s vojskom pri našom vernom a úprimne milovanom palatínovi a pod našim ustanoveným grófom de Souches a najlepším možným spôsobom mu stáli po boku svojou mimoriadnou insurekciou. Rozhodli sme, že je Vám to teraz láskavo potrebné pripomenúť, aby ste pochopili, že sa svedomito staráme o Vás a Vašu obranu.“

POSTUP NA VÝCHOD K LEVICIAM

Po páde Nitry poslal veľkovezír novozámockému pašovi Sari Husejnovi pašovi vojská uhorských ejáletov na čele s varadínskym pašom Kűčűk Mehmedom v počte asi 15-tisíc mužov. To znemožnilo Souchesov plánovaný útok na Novohrad alebo Vacov a preto zmenil plán. Stiahol sa do Pukanca, odkiaľ požiadal o pomoc Dvorskú vojenskú radu, ktorá poslala generála Siegberta Heistera. Z Pukanca dňa 10. mája adresoval Souches magistrátu Banskej Štiavnice nasledovný list s urgentnou žiadosťou o poskytnutie potravinových zásob:

„Mimoriadne ctení páni. Určíte ste už počuli o našich pochybnostiach od pána hlavného komorského grófa, akým spôsobom som sem dotiahol od Levíc s mne zverenou armádou. A predovšetkým sme boli k tomu donútení, pretože nebol po ruke proviant, bez ktorého nemôžeme prežiť. Získali sme niektoré príspevky od okolitých miest, a preto musíme využiť každý spôsob ako získať jedlo v tejto oblasti. Keďže sa terajšie operácie týkajú výlučne zabezpečenia bezpečnosti a obrany celej krajiny, naproti tomu by bolo veľmi nezodpovedné, keby chudáci vojaci nemali k dispozícii všetky potrebné potraviny. Aby som Vás prostredníctvom tejto žiadosti neobišiel, a na uváženie vzniknutej užitočnosti pre nich aj celú krajinu pre potreby spomínaného vojska, nech sem zabezpečia dodanie. Zatiaľ celkovo 40 funtov chleba, popri viacero kusov hovädzieho, viacero sudov piva a nejaké zásoby ovsu. V opačnom prípade a pri odmietnutí, čo v tomto prípade nedúfame, potom nech sa nečudujú, že budeme donútení potrebné potraviny pre urýchlenie vojenskej akcie na Levice, v ktorej chceme pokračovať v čo najskorších dňoch, sami si obstaráť a zabezpečiť, čo páni, so zápalom pre záležitosť celého kresťanstva hádam nedovolia, ale naopak o to sa budú snažiť, ako prispením spomenutého proviantu bude možné čo najlepšie napomôcť službe Jeho Veličenstvu pretože nemáme veľa času.“

BITKA PRI ŽARNOVICI A OSLOBODENIE LEVÍC

Nakrmiť tisíce cisárskych vojakov utáborených v pukanskej doline nebolo ľahké, pretože 13. mája Souches opakoval svoju výzvu: „*Čudujem sa nesmierne, že nám takú dlhú dobu chýba chlieb. Preto posielam tohto rýchleho posla, s touto správou, aby žiadna hodina viac zbytočne neubehla, a viac sme na to ďalej nečakali.*“ Následne prešlo cisárske vojsko cez Hodrušu do údolia Hrona a 16. mája došlo k bitke pri Žarnovici, kde sa podarilo poraziť armádu Küčüka Mehmeda, z ktorej približne tisícka Turkov padla v boji. Po bitke sa Souches utiahol až ku Sv. Krížu nad Hronom (dnešný Žiar nad Hronom), kde vyčkal na ďalšie posily a koncom mája sa vydal na Levice. Dňa 9. júna obkľúčil Souches Levice, ktoré sa po ostreľovaní 12. júna 1664 vzdali. Turci prijali podmienky kapitulácie podľa podpísanej dohody. Levice boli v rukách Turkov 223 dní. Generál zanechal v meste posádku s nemeckým kapitánom Joachimom Neumuthom a odtiahol na západ, smerom k Nitre v domnení upokojenia situácie. Turci sa so stratou Levíc nemohli zmieriť a preto o niekoľko dní vyšlo z Ostrihomu osmanské vojsko Sari Husejna pašu s asi 20 000 vojakmi. Pritiahol k Leviciam a začal ich obliehať. Souches ihneď reagoval, posilnený uhorskými oddielmi sa z Nitry cez Zlaté Moravce presunul medzi Hronský Beňadik a Čaradice. Nepriateľské vojská boli takto nútené zanechať obliehanie Levíc a prijať boj. K stretu dvoch armád došlo severne od Levíc dňa 19. júla 1664. Tento boj vošiel do dejín s historickým označením ako „bitka pri Leviciach“.

Památník levické bitvy

BITKA PRI LEVICIACH

Silné 30-tisícové cisárske vojsko sa rozmiestnilo medzi Tlmačmi a Starým Tekovom. Turci stáli ďalej na východ. Janičiari s Hadži Mustafom a Hamza begom obsadili Kusú horu nad Tlmačmi, krídlo sipáhiov zaujalo miesto na juhu, smerom k Podlužanom a Kľačanom. V radoch Osmanov boli aj oddiely valašského vojvodu Ghiku a tatárska jazda. V bitke, ktorú začalo cisárske vojsko, zahynulo okolo 16-tisíc Turkov a medzi nimi aj hlavný veliteľ – budínsky paša Ali. Po úteku Moldavcov a Valachov z bojiska utrpelo turecké vojsko veľkú porážku. Straty cisárskeho vojska boli menšie. V bitke zahynul veliteľ uhorského oddielu – barón Štefan Koháry, ktorý sa tak zaradil k hrdinom protitureckého odboja. Ustupujúcich Turkov prenasledovali husári mladého grófa Balašu až po Hontianske Moravce. Okrem veľkých strát na životoch zanechali Turci na bojisku takmer všetku vojenskú výzbroj. V boji sa vyznamenal aj mladý poľný maršal **Siegbert Heister** a generál Knigge.

VÍŤAZOSLÁVNÝ PRÍCHOD DO LEVÍC

Na druhý deň, teda 20. júla, generál de Souches slávnostne vtiahol do Levíc, ale keď mu chcel kapitán Neumuth potriasť rukou, generál sa priateľsky usmial a vzápätí spadol z koňa. Nie celkom zdravý, vtedy už 56-ročný generál, sedel v jednom kuse sedemnásť hodín v sedle a bol na konci svojich fyzických síl. Levice však už boli definitívne oslobodené. Strategické víťazstvo pri Leviciach umožnilo Souchesovmu vojsku dňa 1. augusta 1664 zničiť pontónový most na Dunaji pri Ostrihome. Cieľom bolo izolovať Horné Uhorsko od ďalšieho vpádu. Istotne by v ofenzíve pokračoval ďalej, ale rýchlo uzatvorený Vašvársky mier 10. augusta zmaril ďalší protiosmanský postup. Existovali názory a plány na oslobodenie Nových Zámkov a Ostrihomu, ale cisárske velenie nebolo jednotné. Veľkovezír Köprülü preto odišiel z Ostrihomu do Nových Zámkov, aby posilnil posádku a zdržiaval sa tu do konca septembra z obavy, aby cisárske vojská nedobýli pevnosť. Palatín Vešelén listom z Košíc 21. júla žiadal Nitriansku stolicu, aby poskytla Souchesovi 300 pešiakov. Kvôli tejto situácii výzvy opakoval aj v septembri, a za ich neuposlušnosť hrozil pokutou. Ratifikácia Vašvárskeho mieru cisárom Leopoldom 27. septembra 1664 potvrdila držby pevností obom stranám a zároveň ukončila ďalšie vojenské operácie na 20 rokov.

HLAVNÝ VELITEĽ

V októbri vymenovali Souchesa za veliteľa komárňanskej pevnosti s dosahom na celú pohraničnú líniu. Odtiaľto organizoval výstavbu pevnosti Leopoldov a obranu roztriešteného Preddunajska. Z Komárna 18. októbra 1664 adresoval list predstaviteľom Nitrianskej stolice a nabádal ich k vernosti panovníkovi:

„Dozvedel som sa, že Vaším panstvám poslali Turci z Nových Zámkov rôzne listy ohľadom poddania sa alebo preukázania im osobného výkupného poplatku a že mnohí zo stredu slávnej stolice boli preto pohnutí, ba že málo chýbalo a boli by sa poddali. Koľko veľa zla by z toho vzišlo nielen Uhorskému kráľovstvu ale celému kresťanstvu, a či pod aký trest by ste sa pre to dostali, nechávam na uváženie samým Vaším panstvám, iba, vzhľadom na to, že svätá cisárska a kráľovská výsosť, náš láskavý pán, mi zveril nielen túto pevnosť, ale spravil ma veliteľom na obranu všetkých

predbanských hraničných území a všetkými spôsobami Vás mieni udržať v mieri uzavretom s Turkami, Vás všetkých vospolok a jednotlivcov pevne povzbudzujem, aby ste upustili od činu, ktorý by mal také veľké následky a aby ste skôr zotrvali bezpeční pod láskavou najvyššou ochranou uvedenej výsosti, pretože akonáhle na náležitých miestach podám správu o takých tureckých pokusoch, hneď budú potlačené a Vám dajú pokoj. Kiež Vaše panstvá potom so mnou udržujú písomný styk a nech mi oznámia čokoľvek ťažké sa im prihodí, ako aj mi naznačia, kde a akú treba postaviť hrádzu proti nájazdom z Nových Zámkov a Sečian.“

CISÁRSKY DEKRÉT

Cisár Leopold zasa informoval Tekovskú stolicu prípisom zo dňa 5. novembra 1664, že ustanovil Souchesa za veliteľa do Komárna s dosahom na celú oblasť. Keďže samotná Tekovská stolica patrila k banskej oblasti a bola atakovaná Turkami, cisár ju nabáda k výraznej pomoci v obrane: „Rozhodli sme sa Vám dobrotivo oznámiť, že sme nášmu vodcovi láskavo rezervovali správu našich predbanských hraničných území, teraz sa však na verejné dobro vyžaduje, aby sa ustanovili nové hraničné územia a pevnosti (*confinia et fortalitia*), preto sme sa rozhodli menované predbansko a tiež nové pevnosti nateraz zveriť a odovzdať do starostlivosti nášmu vernému milovanému Ludovítovi Radvigovi grófovi de Souches, nášmu vojenskému dvorskému radcovi, komorníkovi, poľnému maršalovi, ustanovenému plukovníkovi a najvyššiemu veliteľovi našej strážnej posádky v Komárne atď.. Nepochybujúc, že v Komárne súc v susedstve môže a vládze sa o to svedomitejšie postarať a bdieť nad ich bezpečnosťou a opevnením. Preto Vaše vernosti dobrotivo žiadame a zároveň napomíname v túžbe, aby pri podpore tohto opevnenia a iných, ktoré patria k zachovaniu vyššie uvedených hraničných území, poskytli všetku pomoc a udržiavali s týmže grófom de Souches dobrý písomný styk.“

BUDOVANIE NOVÝCH PEVNOSTÍ

Vašvársky mier povoľoval výstavbu novej pevnosti, čo samotní Turci oľutovali. Presným určením miesta stavby pevnosti bol poverený maršal de Souches, ktorý spoločne s veliteľom viedenskej posádky generálom **Ernestom von Abensberg – Traunom** a cisárskym vojenským inžinierom a projektantom Jozefom Priamim vykonali obhliadku terénu. Zo začiatku sa uvažovalo nad jej umiestnením nad obcou Boleráz, ale na základe rozhodnutia kráľovská komora odkúpila pozemky od majiteľa hlohoveckého panstva grófa Adama Forgáča. Zrodila sa pevnosť Leopoldov. Ako prvá stavba bola postavená kaplnka, a to medzi 10. augustom a 15. septembrom. Dňa 19. septembra 1665 počas slávnostnej delostreľby položili základný kameň bastiónu č. 1 západne od Hlohoveckej brány. Slávnostný akt vykonal kancelár a biskup Juraj Selepčeni s palatínom Vešelénim, maršalom de Souchesom, ostrihomským arcibiskupom Jurajom Lipajom a ďalšími magnátmi. Pevnosť pomenovali podľa cisára Leopolda – *Leopoldina, Leopoldstadt, Leopoldopolis, Lipótvár*, po turecky *Geçit – Újvár*, po slovensky *Leopoldov*. Po zničení vrábelskej pevnosti Turkami sa snahy o obranu Tekova a horného Požitavia sústreďujú do Topoľčianok. Souches adresoval Tekovskej stolici list z Viedne 16. septembra 1666, v ktorom sa zmienil o budovaní tunajšieho palánkového opevnenia s ustanovením nového kapitána.

Komárno - Ferdinandova brána do staré pevnosti

KOMÁRNO – NOVÁ PEVNOST'

Nezaostávalo ani Komárno, nakoľko o posilnení Starej pevnosti sa uvažovalo už pred mnohými

rokmi. Podľa plánov francúzskeho architekta Franza Wymesa bola v rokoch 1663 – 1673 vybudovaná Nová pevnosť, kvôli ktorej bola asanovaná časť stredovekého mesta. Nová pevnosť mala tvar päťuholníka a v jej masívnych hradbách boli rozsiahle podzemné delostrelecké kazematy. Výstavbu začal riadiť generál de Souches ale dokončil ju ďalší komárňanský kapitán a poľný maršal – Souchesov švager **Karl Ludwig von Hoffkirchen**. Výstavbou tejto pevnosti a jej spojením so Starou pevnosťou vznikla najväčšia a najmodernejšia protiturecká fortifikácia v Uhorsku.

2

Illmi Rectori adm Rdi Siles ac Magi Generosi
et Egregij Domini observandi.

Informor varias D.D. Vris a Turcis Vuaricibus missas fuisse litteras
ratione Subiugationis siue homagij in his arctandi, et multos ex medio
felicitatis comitatus istius, obinde commotos esse, imo rariam abfuisse quin
iam plane sese subdidissent: Quantum ex hoc non modo Regno Hungarie,
verum etiam toti Christianitati mali accrescat, et qualis meo rogam
obid incurreretis, insinuet D.D. Vris considerandum relinquo, omnes tan-
tum et singulos in solidum adhortor, ut siquidem Sacrae Caes. Regiae,
Majestatis Dniis Vris ^{mus} mibi non modo hoc forbalidum concediderit,
verum et omnibus ante montanis confinijis tuendis ad interim profecerit,
omnibusq; modis vos in pace non vident cum Turcis milita, velit conseruare
adhuc a tanta consequentia opere desistebatis, et potius in cle-
menti patrocinio Summo dictae Majs perseveratis seauri, quod ta-
les Turcarum conatus et nigrum debitis locis retulero, Demiceps
contundentur, et vobis illi pacem sint daturi.

Dominationes Vestrae mecum demiceps correspondere, et quid in his
grauae accidat indicare, nec non insinuare velit, ubi aut quale
deberet confinium erigi, contra excursions Vuaricium et
Rethimonsium. Res pro sum ex pecto et marco
Eandem Dnum Vrarum

Comaromij is gth. 1660.

Ad Seruendum paratissimus.
E. S. V. S.

Nytrientis

GENERÁLOVE ÚSPECHY Z POHLADU „REPORTÉROV“

Z celej Souchesovej ofenzívy sa zachovali grafické vyobrazenia, ktoré dokladajú významnosť jeho vojenského ťaženia. Každý významný bod jeho úspechov je mediryticky zachytený. Niekoľko originálov grafik zo zbierky autora článku Vám prinášame aj v tomto príspevku

Svoje úspechy sa Souches snažil pretaviť aj do výstavby zámockej kaplnky na svojom zámku v Jevišoviciach, kde hlavný oltár zasvätený francúzskemu kráľovi sv. Ľudovítovi IX. je datovaný do roku 1664. Okrem toho treba spomenúť aj malú sošku Panny Márie de Foy, ktorú podľa tradície nosil so sebou pod brnením a dnes ju nájdeme v pútnickom mieste na jevišovickom panstve v Hlbokých Mašůvkach.

Maršál de Souches se soškou Panny Marie de Foy – Obraz z Jevišovického zámku

Náhrobek hraběte de Souché v brněnském kostele sv. Jakuba

Zdroje:

Balcárek, P.: Brno versus Olomouc. Pod Špilbergem proti Švédům.

Černý, J.: Starý zámek v Jevišovicích a památky v okolí.

Eliáš, M.: Zabudnutí hrdinovia protitureckých bojov.

Kopčan, V.: Turecké nebezpečenstvo a Slovensko.

Pius, M.: Turci v Tekovskej župe

Štátny archív Nitra, fond Tekovská župa, adm. spisy I., spis. č. 190, rok 1664, fasc. 17, š. 7,

Štátny archív Nitra, fond Nitrianska župa I., kong. spisy I., inv. č. 75, 18. október 1664, š. 2

Štátny archív Banská Štiavnica, fond Magistrát mesta Banská Štiavnica, rok 1664, š. 1

Bílá paní Perchta: Domácí násilí na středověký způsob

Třeba je najdete i dnes na chodbách hradů a zámků. Krásné bílé přízraky s heninem na hlavě nás mohou někdy strašit, ale není to jejich jediným cílem. Někdy pomáhají, jindy věští úmrtí, požár, ale třeba i narození potomka. Často jsou důležité také jejich rukavičky. Černé znamenají pohřeb či úmrtí, červené požár a bílé svatbu.

Kde hledat bílou paní?

Do našich zemí přichází víra v Bílou paní údajně z německých zemí, zatímco třeba v renesanční Francii platí bílá za barvu smutku (historik Jiří Kovařík mne upozornil také na fialovou, jakožto barvu smutku v ren. Francii, pozn. red.) a někteří badatelé hledají původ bílých stvoření zde. Nicméně uprostřed 13. století v Horních Francích žila na zámku v Plassenburgu hraběnka **Kunhuta z Orlamünde**. Po smrti manžela se sem nastěhuje norimberský purkrabí **Bedřich von Hohenzollern**. Vzplane mezi nimi láska, jíž ale nepřejí milencovy rodiče. „*Rád bych si tě vzal, jen kdyby nebylo dvou párů očí!*“ šeptal své milované do ucha a netušil, co tím způsobí. Kunhuta zavraždí své syny, protože je přesvědčena, že oni jsou oněmi páry očí. Následuje rychlý soud a poprava, aby se z někdejší šlechtičny stal bílý duch, který na všech panstvích Hohenzollernů varuje před neštěstím.

Dobrotivá paní z Hradce

Páni z Hradce mívali v erbu zlatou růži na modrém poli. Není se čemu divit, když se jedná o příbuzné Rožmberků. Paní **Markéta z Hradce**, rozená z **Hardeka**, podporovala uprostřed 14. století svého manžela v přestavbě hradu. Aby poddaní poctivě pracovali, motivovala je sladkou

kaší, kterou jim pak navaří. Ještě před zimou byly práce dokončeny a paní připravila na nádvoří dělníkům pohoštění. Protože se ale přeci jen blížila zima, začaly uprostřed hostiny padat do kaše sněhové vločky. Dobrá paní se rozhodla od toho dne vařit kaši pro poddané každý rok, ale raději na Velikonoce – příchod jara. Po smrti manžela odešla do kláštera klarisek, ale nezapomněla na svůj domov a poddané. Jezdila nadále do Hradce pravidelně kontrolovat stav poddaných, občas jim s něčím vypomohla a hlavně navštěvovala rodinu. Její vlající bílý oděv mohl očima poddaných přidávat Markétě na mystičnosti. Umírá v roce 1369 nebo až po roce 1384, kdy je připomínána jako abatyše v Krumlově. Po smrti se z ní dle pověstí stává Bílá paní, jež nadále dbá, aby se poddaným dostalo o Velikonocích sladké kaše a podle další tradice je to právě ona, kdo vždy nosí vždy jiné rukavice, aby varovala před pohromou nebo přivítala svatbu.

Chůva pana Voka

Nás ale zajímá Bílá paní Perchta z Rožmberka. Tato ochránkyně domu Rožmberků prý pečovala o čerstvě narozeného a neduživého pana **Voka** (1539 - 1611) místo dřímající chůvy. Když se jednoho dne chůva probudila, netušila, že proti ní stojí pramáti pána z Růže a nemusí se o něj bát. Strašidlo zahnila a to se už neobjevilo. Na místě, kde zmizí, dává později pan Petr kopat a nalezne poklad, který mu pomůže ke splacení dluhů. Příběh paní Perchty je ale daleko dramatičtější a vydal by na stoh knih, několik řad seriálů a deset velkofilmů k tomu.

Fiktivní portrét Oldřicha II. jako renesančního velmože

Kulhavý d'ábel

Oldřichovi II. z Rožmberka (1403 - 1462) říkali husité ne úplně neprávem Kulhavý d'ábel. Původně byl vychováván **Čeňkem z Vartenberka** (zem. 1425) v učení mistra **Jana Husa** (zem. 1415), aby se až do husitských válek stavěl proti katolické církvi a její zkaženosti. S válkou, jíž

pokládal za obyčejné selské povstání, nesouhlasil, a proto se postavil na stranu císaře **Zikmunda**, aby se z něj stal opět alespoň navenek horlivý katolík. Živě se zajímal o renesanci, v jejímž slohu upravoval své sídlo. Vlastnil ale také řadu zfalšovaných listin proti českým králům od **Jana Lucemburského** (1296 - 1346) dál, vylepšil si rodokmen i erb o nepravé příbuzenství s italskými Orsinii a neustále hromadil majetek i pozemky. Je ale pravdou, že na svém panství zrušil odúmrtí, aby ulevil svým poddaným. Z válek s husity vzešel ale značně zchudlý a zadlužený. Hleděl proto pro své děti najít vhodné ženichy a nevěsty.

Synové Oldřicha Rožmberského

Náš kulhavý velmož měl s **Kateřinou z Vartenberka** 7 dětí. Jako vdovec zplodil údajně ještě jednoho potomka, o němž už ale dál nic nevíme. Jeho tři synové **Jindřich IV.**, **Jošt II.** a **Jan III.** měli bouřlivé kariéry své doby. Prvorozený Jindřich se stal z vůle **Ladislava Pohrobka** královským hejtmanem ve Slezsku. Jinak se ale stihl už jen oženit s **Alžbětou ze Schaunberku** a zplodit dceru **Janu**. Po vojenské výpravě proti Turkům v červenci 1456 onemocní pravděpodobně morem a koncem ledna následujícího roku umírá. Druhý ze synů Jošt II. měl přezdívku tlustý biskup pro „*vřelý vztah k jídlu*.“ Jinak se jednalo o velice populárního kazatele, který jen kvůli špatné němčině kázal ve Vratislavi raději latinsky. Kromě vratislavského biskupství držel také titul johanitského převora, neboť do řádu vstoupil již v mladém věku. Zemřel Léta Páně 1467 v Nise. Poslední z bratrů **Jan Pokojný** zplodil deset dětí a zajistil tak pokračování rodu. Mimo to podporoval **Jiříka z Poděbrad** (1420 - 1471), a to i přes spory s otcem. Teprve když během války krále se Zelenohorskou jednotou byla vynesena nad Janem klatba a začaly se projevovat finanční potíže, přešel do tábora katolických pánů. Za svůj život byl opakovaně nejvyšším komorníkem a vrchním hejtmanem ve Slezsku.

Sňatky z rozumu

Naše vyprávění ale už konečně směřuju k dámské části Rožmberkova domu. O dceři **Kateřině** se mnoho neví a zdá se, že zemřela v dětském věku. Nejmladší z dcera Ludmila či zastarale Lidmila se provdala za **Bohuslava ze Švamberka**, aby za ním odešla do hradu Bor u Tachova. Měli spolu syna, a i když paní Lidmila zemřela v mladém věku, zdá se, že se jednalo spokojené manželství. Nejstarší z dcer Anežka se nikdy nevdala a žila spíše životem muže. Žila totiž sama v Třeboni a vedle jízdy na koni milovala lov. Věnovala se také sama hospodářství. Historik **Rudolf Urbánek** k tomu poznamenal: „*Byla, jak se leckdy omlouvá, chudá hospodyně a hříšným hospodářstvím zápasící, ať už s obtížemi technickými, nebo s nedostatkem hotových peněz, takže milého Kunšička (krumlovský purkrabí, pozn. red.), častěji musela žádat, aby ji založil.*“ Dále se naše Anežka těšila dobrému a stálému zdraví, takže zemřela v pozeňnaném věku roku 1488 a majetek odkázala synovcům od svého bratra Jana.

Nešťastná volba

Německý historik **Reinhard Lebe** píše: „*Sňatek je především prastarou formou partnerství pro zmnožení majetku.*“ To platí z Oldřichových dcer především pro Perchtu. Budoucí bílá paní přišla na svět pravděpodobně roku 1429 v Krumlově. I když jí ještě v dětském věku umírá matka, nic nenasvědčuje tomu, že by jinak doma strádala. Kromě otce ji vychovávala hlavně teta – paní z Kravař. V roce 1449 si v Krumlově bere známého boháče **Jana**, řečeného někdy Hanuše, z **Lichtenštejnu**. Na první pohled vysoký a ztepilý urozenec musel okouzlit nejednu ženu. Svatba byla dalším svazkem z rozumu, protože ženich i nastávající tchán hledali finanční injekci. Pán z Růže byl zadlužený, jeho statky z větší části vypleněné husitskými houfy a potřeboval pro dceru

bohatého ženicha. Urozený Jan si pro změnu řekl o 1000 kop grošů, i když měl majetek na Moravě s centry v Mikulově či Valticích, další majetek v Horních a Dolních Rakousích i několik domů ve Vídni, kde se pan Hanuš narodil. „*Svým rodem a postavením odpovídal ženich nevěstě. Snad i věkem, přestože existují dohady, že Perchta byla mnohem mladší.*“ vysvětluje historička **Anna Skýbová**.

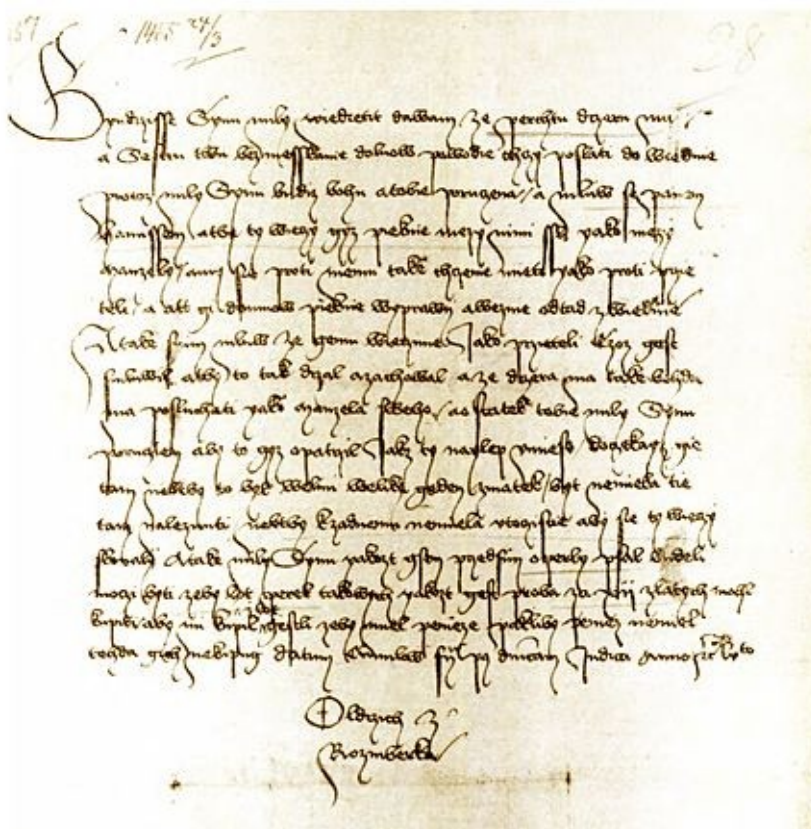
Domácí násilí v Mikulově

Lichtenštejn se totiž nepochlubil, že po smrti otce, který ne úplně a řádně sestavil svou poslední vůli, vede finanční při se svou rodinou. Jeho matka, sestry a bratři by si rádi ukrojili kus z koláče panství Lichtenštejnů. Jan Hanuš tak snad doufal, že věnem vyplatí své početné příbuzné a bude mít klid. Jeho rodina byla navíc rakouská a německá, což bylo pro Perchtu cizí prostředí. Situaci zhoršil samotný Rožmberk tím, že uzavřel dohodu s mikulovským velmožem o tom, že mu bude peníze postupně vyplácet. Pro úplnost dodejme, že oněch 1000 kop grošů bylo na vladaře Oldřichova formátu opravdu málo, neboť od dob **Karla IV.**, Otce vlasti, platilo, že vyvdané dcery mají dostat věno v hodnotě alespoň pětiny panství. 1000 kop byla tak osmina panství rožmberského rodu. Protože se často peníze opozdily, vylíval si to Jan na ženě. Paní Perchta totiž odešla do Mikulova s početným fraucimorem, který se stal její jedinou družinou přátel, kromě písaře **Jindřicha**, jenž vyřizoval její častou korespondenci s rožmberským dvorem. Manžel se jí stranil a navštěvoval ji jen v případech plnění manželských povinností. Fraucimor ji měl časem také opustit.

Tchyně a uzený...

Staré lidové přísloví říká doslova: „*Tchyně a uzený nejlépe studený.*“ Paní Perchta to věděla více než kdo jiný. Když se stěhovala do Mikulova, měla s sebou několik almar s oblečením a nádobím. Žádný přepych, ale byla na svou dobu vzdělaná. Možná uměla jenom číst, a třeba ani to ne. Ve svých dopisech často děkuje písaři Jindřichovi za to, že se zhostil sepsání její korespondence. Na panství ve Valticích využila pro změnu služby německy píšícího zapisovatele. Na druhou stranu i lidé normálně píšící tehdy využívali služeb písařů. Těchto dopisů zanechala minimálně 32, podle jiných zdrojů 40 (25 česky a 15 německy, *poz. red*). Přesto se naučila vedle češtiny i německy a řadu právních úkonů důležitých pro správu majetku a svého postavení. Právě tyto dopisy jsou důležitým svědectvím o nepříjemném soužití Perchty s rodinou svého manžela. Okamžitě po příchodu na Mikulov se ocitla ve vleku lichtenštejnských žen s nimiž musela žít. Tchyně jí lála za všechno snad z nenávisti, že ještě nebyla s dcerami vyplacena rožmberským věnem a jedna ze švagrových byla šílená, jak sama Rožmberkovna psala. A mělo být hůř.

List Rožmberka otce pro syna Jindřicha, kde se zmiňuje o Perchtě

Bez peněz a otopu

Podle svatební smlouvy měl pan Hanuš zajistit pro svou paní důchody na hradě Steiregg. Ale kvůli pomalým splátkám věna jí důchody zdržoval, nemluvě o penězích na domácnost. Paní Perchta musela prodat i svoje šperky a posléze žít na dluh u mikulovských měšťanů, protože jinak by byla bez jídla i otopu. V dopise bratru Jindřichovi z roku 1453 stojí: „Milý bratře, ještět tebe prosím, rozpomeň se pro buoh nade mnú a pošli mi ty peníze, ať své dluhy zapravím, však vieš, žeť jsem těch třicet kop grošů dlužna před svými šestinedělni a od té doby dobře druhých třiceti kop, ještě to bohdá máš slyšeti, kamť jsem co utratila. A od něhož nikdež nic nemajíc, a slibilť mi peníze dáti, ale nedalť mi je nic... A daleko ho nesmiem napomínati, aby se nerozhněval... A já jsem napsána i v krčmě i v masných krámech jako jiná chodkyně a již mi za to hanba, komuž jsem co dlužna...“ S penězi jí pomáhá i příbuzný **Jiří z Kravař**, u něhož měla naše hrdinka uložené dlužné úpisy napsané na manžela. Pan z Kravař upozorňoval i na nebezpečí ztráty hrdla, které dobré Perchtě hrozí.

Hlavně ať není ostuda

Podle jiného dopisu měl Jan Hanuš vůbec se ženami problém a vůči Perchtě, tak jen narůstala antipatie, jež se objevila už při prvním setkání. S přibývajícimi lety se i paní bála o svůj život a psala domů, že ji manžel nebo tchyně mohou otrávit či jinak sprovodit ze světa. Nepomohlo domlouvání krále Jiříka, které jen dočasně zchladilo horkou Lichtenštejnovu hlavu. Postupem času nabyl Hanuš pověsti násilníka i hrubiána a přední šlechta bombardovala mikulovského pána s přímluvami za paní Perchtu. Ani Ondřej z Rožmberka na svou dceru nezapomněl a posílal jí alespoň malou finanční výpomoc. Zároveň psal zeti, aby to nepřeháněl, protože se logicky bál ostudy. Litoval také toho, že svou prostřední dceru provdal za takového omezece, i když si kromě finančního zajištění sliboval konexe na německou a rakouskou šlechtu. Když šlechtična mohla, přebývala na Krumlově, nebo také utekla do Vídně, odkud ji poručil synům přivést zpátky její otec, jemuž šlo jen o to, aby nebyla ostuda, již už ale nešlo zkrátka utajit.

A zrodila se legenda

Ani děti paní Perchty neměly šťastný osud a možná k tomu byly předurčeny už kritickým soužitím rodičů. Syn zemřel ještě jako dítě pravděpodobně při výuce šermu a dcera **Alžběta** (nar. 1450) utekla s matkou ke strýci do Krumlova, aby si vzala za muže **Jiřího z Pottendorfu** a odešla s ním do Vídně, kde o několik let zemřela během morové rány i s dětmi, které se nakazily spolu s ní. A paní Perchta? Přežila manžela i děti. Pověst říká, že se spolu naposledy viděli na Janově smrtelné posteli ve Vídni. S přesvědčením, že je to jeho poslední hodinka, žádal manželku o odpuštění. Nedočkal se ho, a tak choť proklel. Jak ale říkají dobové zprávy, paní Perchta nezanevřela na život a společnost. Žila dále ve vídeňské rezidenci, kde se starala o chudé a nemocné. Manžela přežila o tři roky a svět opustila 2. května 1476. „*Pohřbena byla v hrobce Liechtensteinů v klášterním kostele Panny Marie u Skotů.*“ dodává historik **Pavel Juřík**. Na hrobce je dodnes vtisknuta rožmberská růže vedle erbu Lichtenštejnů.

Podobizna Bílé paní Perchty z 19. století. Nyní je umístěna na hradě Rožmberk.

Na co přišel Balbín?

Dopisy paní Perchty objevil v 17. století historik **Bohuslav Balbín** a postaral se tak o značnou popularizaci naší smutné postavy a její spojení s bílým ochráncem rožmberského domu. Po roce 1661 opouští pedagogickou činnost a během pobytu v Klatovech je mu svěřen výjimečný úkol. Má sepsat dějiny jezuitského řádu v české provincii. Při studiu v archivech narazil v Jindřichově Hradci také na soubor 25 česky psaných dopisů velkomožné paní. Protože znal zkazky o strašidlech rožmberských i jindřichohradeckých, usoudil, že oním přízrakem byla kdysi skutečně žijící Perchta.

Strašidlo a nacisté

Po vlasteneckých autorech národního obrození a Jiráskovi mělo dojít ještě na další slavné zjevení Bílé paní z Rožmberka. Právě na tomto hradě pobývali v období protektorátu dívky z *Bund deutscher Mädeln*. Dívčí organizace tu jednoho dne jako obvykle vztyčovaly na věži Dolního hradu nacistický prapor, když tu se jim zjevil bílý přízrak. Okamžitě seběhly dolů na nádvoří a upozornili jak svoji vedoucí, tak správce hradu. Ti také viděli bělostné strašidlo a možná i uvěřili dívkám, že jim bělostná postava hrozila. Dále stála nepohnutě na staré věži Jakobínce, než se s přibývajícím slunečním svitem rozplynula. Dorazilo gestapo, jež bylo přesvědčeno, že se jedná o akci partyzánů, ale nic z toho se nepotvrdilo. *„Znepokojivý byl především fakt, že na vrchol věže Jakobínky nevedlo žádné schodiště, ani žebřík, takže bylo vylouženo, aby se tam běžná fyzická osoba dostala.“* sděluje současný záhadolog **Otomar Dvořák**.

Stanislav Jalovec

Zdroje:

Bauer, Jan: Rožmberkové – První po králi

Doležalová, Jiřina: Děti pětilisté růže

Dvořák, Otomar: Neuvěřitelné jevy a podivuhodné bytosti

Jalovec, Stanislav: Naše Bílé paní – Jsou mezi nimi i vražednice? In: Největší otazníky českých dějin 2/2021

Juřík, Pavel: Rožmberkové – První po českém králi

Skýbová, Anna: Listy bílé paní rožmberské

Hrdinové kontra padouši

aneb

Bylo tomu skutečně tak?

Stanislav Jalovec

Hrdinové kontra padouši aneb Bylo tomu skutečně tak?

Prvotina mladého pisatele, externího redaktora historických a naučných časopisů RF HOBBY a člena Tovaryšstva rožmberské růže a lebky vás vezme na výpravu do časů minulých a záhadných. Kniha se zabývá rozporuplnými osobnostmi dějin. Fakta o českých i zahraničních velikánech podává autor takovým způsobem, aby si čtenář sám rozhodl, kam ony postavy zařadí.

Z předmluvy

Kniha, která se vám dostala do rukou, se zaměřuje na kontroverzní osobnosti, jejich osudy a události, které tyto historické postavy zásadně ovlivnily. Jedná se o osobnosti neprávem oslavované, nebo naopak haněné a odsuzované. Jednotlivé kapitoly jsou seřazeny chronologicky a za sebou tak jdou postavy s větší či menší důležitostí v dějinách. Naleznete zde teroristy, zločince, samozvané hrdiny i politiky, které bychom mohli nazvat jedním pojmem: šedé eminence.

V této knize si kladu za cíl rozhrěšit, jaké byly tyto osobnosti a jaké bylo jejich místo v dějinách. Zahraji si na historického policistu, který hledá důkazy ve prospěch nebo neprospěch podezřelého. V prologu každé kapitoly položím čtenáři i sobě otázku, co byla daná osobnost vlastně zač. Následně ve stati každé kapitoly podám bez osobních předsudků, zaujetí a emocí pravdivý příběh každé osobnosti tak, aby si každý mohl udělat o dané osobnosti vlastní obrázek. V epilogu na základě těchto předložených důkazů odpovím na otázku z prologu, jak se mně konkrétně každá postava jeví. Budu odpovídat na základě předložených důkazů, které v epilogu krátce shrnu a použiju je na podporu svých tvrzení. Tyto postavy ohodnotím jako spíše kladné, spíše záporné, nebo nadále kontroverzní a uvedu důvod, proč tomu tak je.

Zároveň nikoho nenutím přebírat můj názor, ale nechávám pouze na něm, co si o dané osobě bude myslet. Já sám v epilogu neodpovídám podle svého osobního smýšlení, ale podle smýšlení historika, tedy podle důkazů. Je to jako hodnocení jedné z postav ve filmu *Hodný, zlý a ošklivý*. Ošklivý je nejednoznačná postava. Po celou dobu nevíte, kam ji zařadit. Dobré i zlé vlastnosti se v ní navzájem mísí. Takové jsou na první pohled i postavy v této knize. Jde jen o to, zdali si přirovnání „kontroverzní“ či „ošklivý“ zaslouží. O to, zda se jedná o fakta, či nepodložené mýty a legendy, které s přibývajícím časem na dané osobnosti čím dál více ulpívají. Od toho jsou tu ale fakta a autor této knihy, s jejíž pomocí si každý na takovou „ošklivou“ či kontroverzní postavu udělá vlastní názor stejně jako autor.

Kniha je určena všem, kteří mají zájem o historii a literaturu faktu. Neměla by být považovaná za odbornou, ale spíše populárně naučnou. Stejně tak patří do rukou lidem, kteří nejsou v historii začátečníci, ale chtějí si jen prohloubit své vědomosti a získat o dané věci či osobnosti podrobnější představu. Dále ji doporučuji studentům historie a příbuzných oborů, kteří mohou využít faktografické stránky této knihy při rozšíření znalostí či při studijní práci na dané téma.

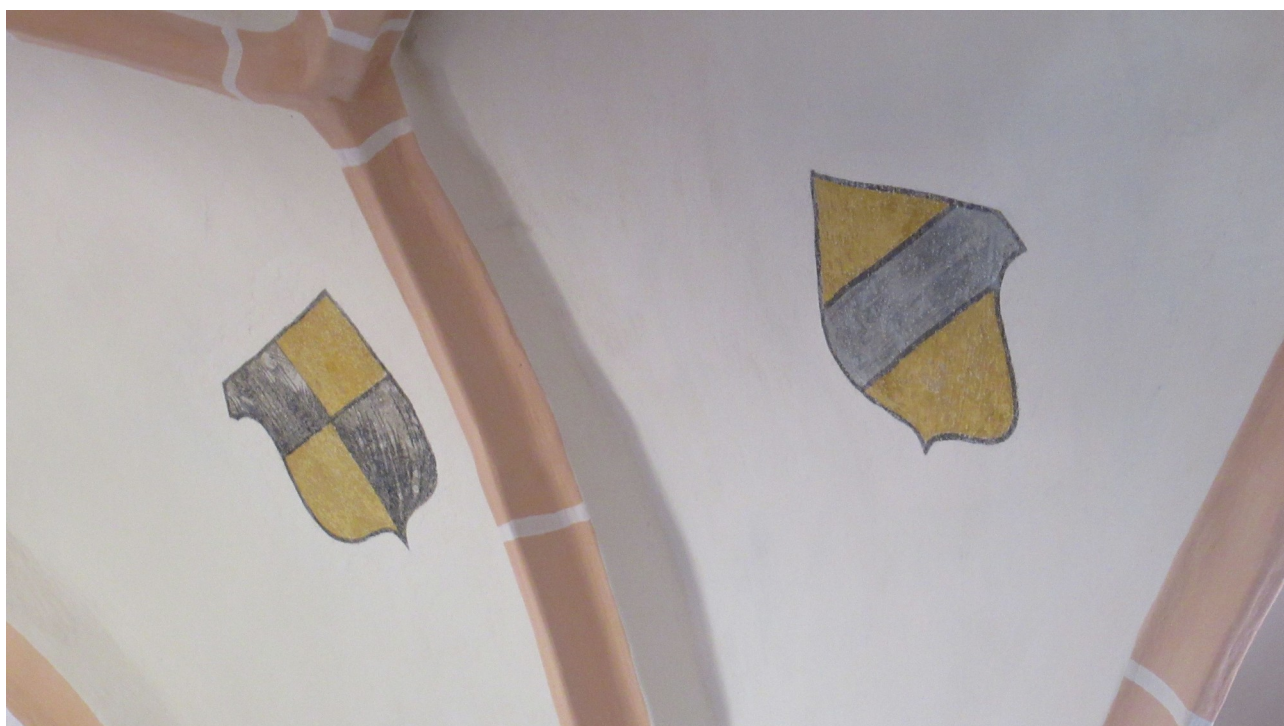
Knihu najdete na stránkách online knihkupectví *Bookla.cz*, nebo si ji můžete vyzvednout v některé z jejich prodejen. I když text tvoří přibližně 110 stran, použil jsem k ní pro úplnost takřka 70 zdrojů. Vybral jsem osobnosti známé i méně známé s vyloženě dobrodružnými osudy, takže kniha Vás rozhodně nebude nudit.

Další dotazy na knihu, prosím, pište na e-mail s.jalovec.1711@seznam.cz.

Stanislav Jalovec

S fotoaparátem za heraldikou

Náš bratr a regent Martin Buřič si opět přizval na pomoc fotoaparát a vyrazil za heraldikou. Tentokrát navštívil Kostel Umučení Svatého Jana Křtitele v Žumberku. Děkujeme za příspěvek a budeme se těšit na další uměleckou práci z našich památek.

Unser Wissen ist Stuckwerck 12er 13.
Denn wir fehlen alle manigfaltiglich Jakob 3.
Aber dem wort Gottes soll man nichts dithun
Denn das wort Gott besteht ewiglich
Johan 3.
Also hat Gott die welt geliebet das er seinen
eingebohrnen Sohn gab. Auf das alle die an
Ihre glauben, nicht verlohren werden
Sondern das ewige leben haben.

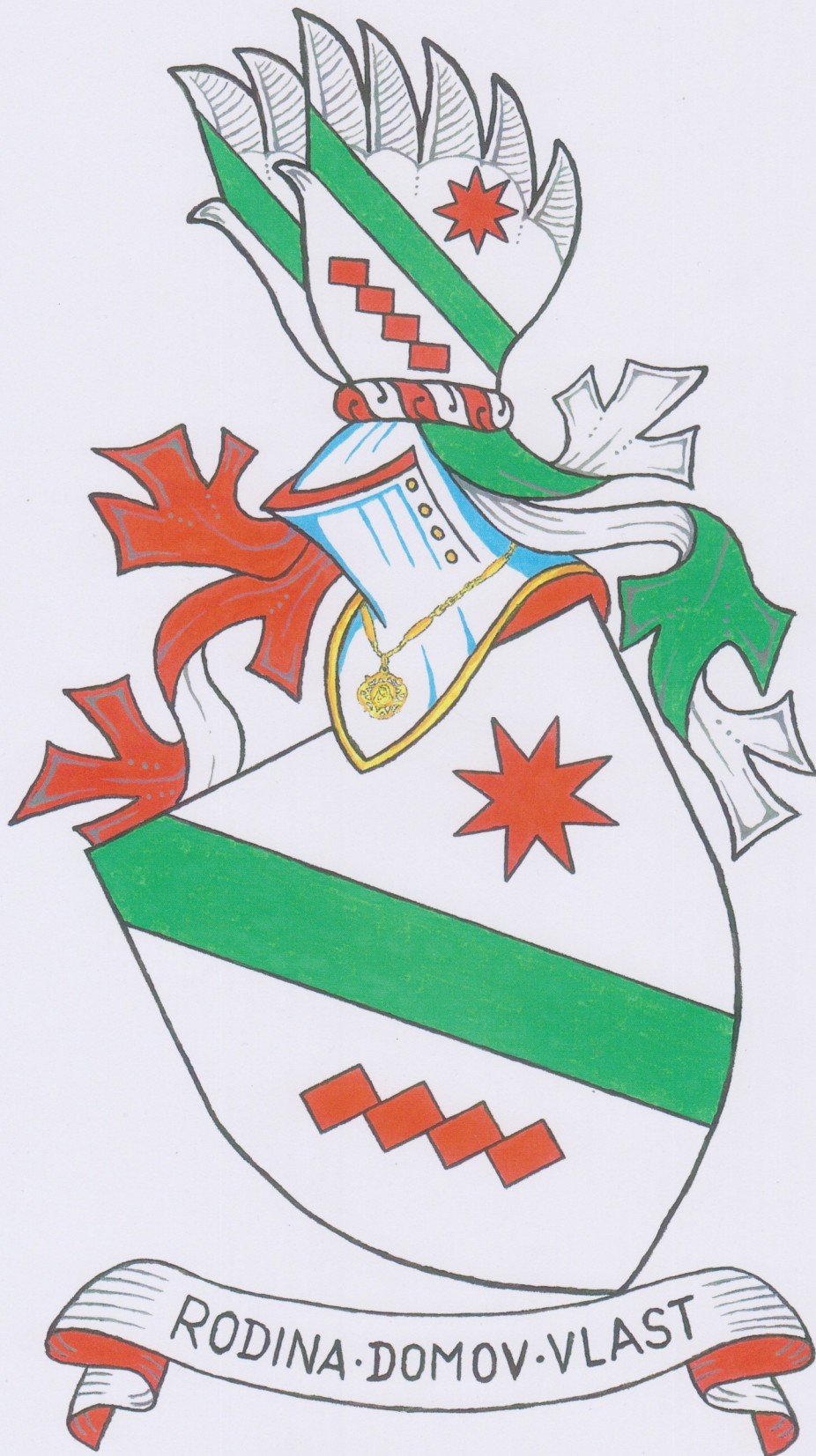

Heraldika Vítězslava Lazeckého

Náš bratr a heraldik Vítězslav Lazecký si tentokrát připravil bohatou kompilaci erbů ze své dílny. Malba erbů je jeho koníčkem a životní vášní, takže k erbům uvádíme i jeho stránky o heraldice, erbech a malování vůbec: www.heraldika.wz.cz

2023

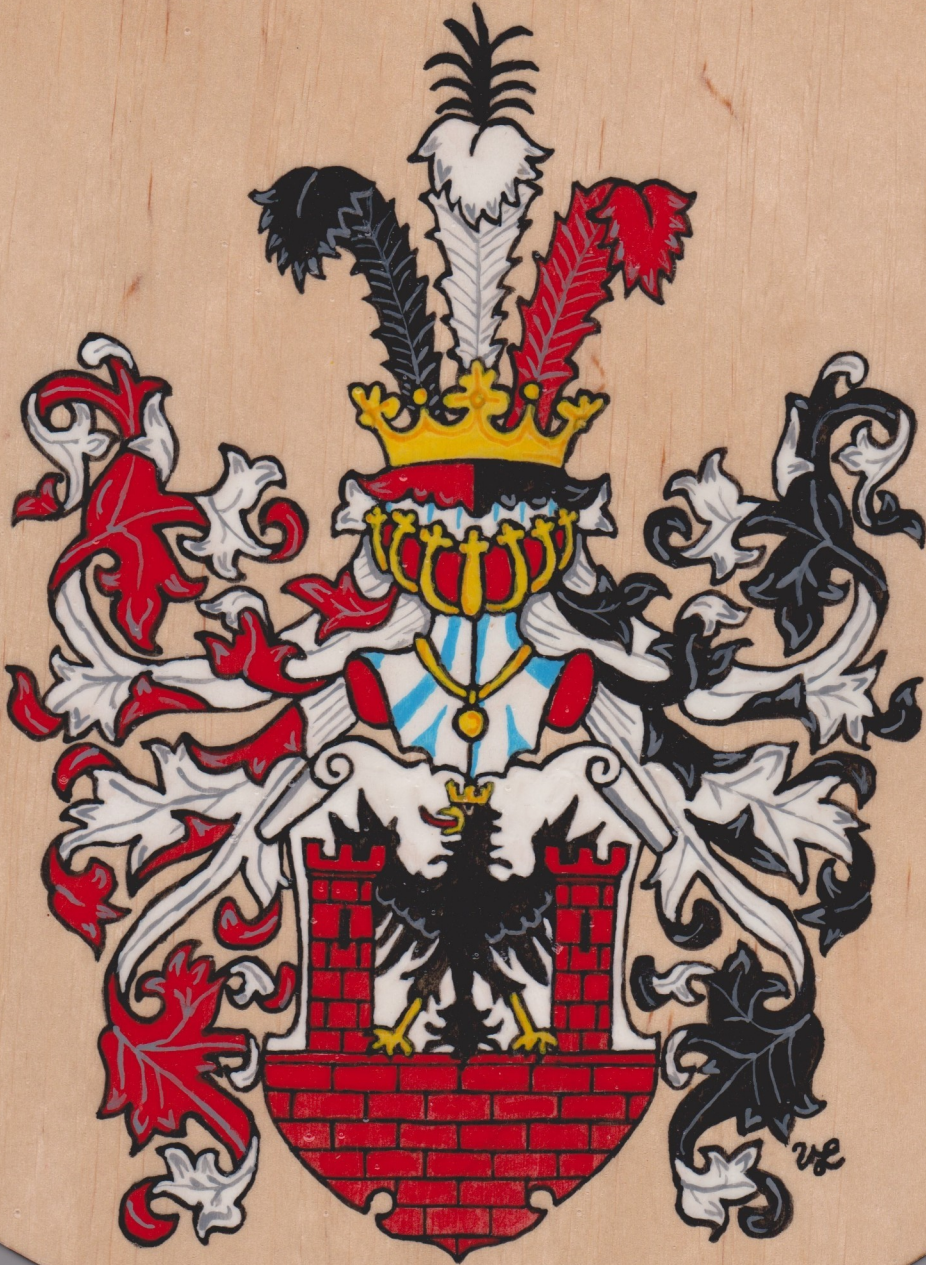

Dichtl von Tutzing

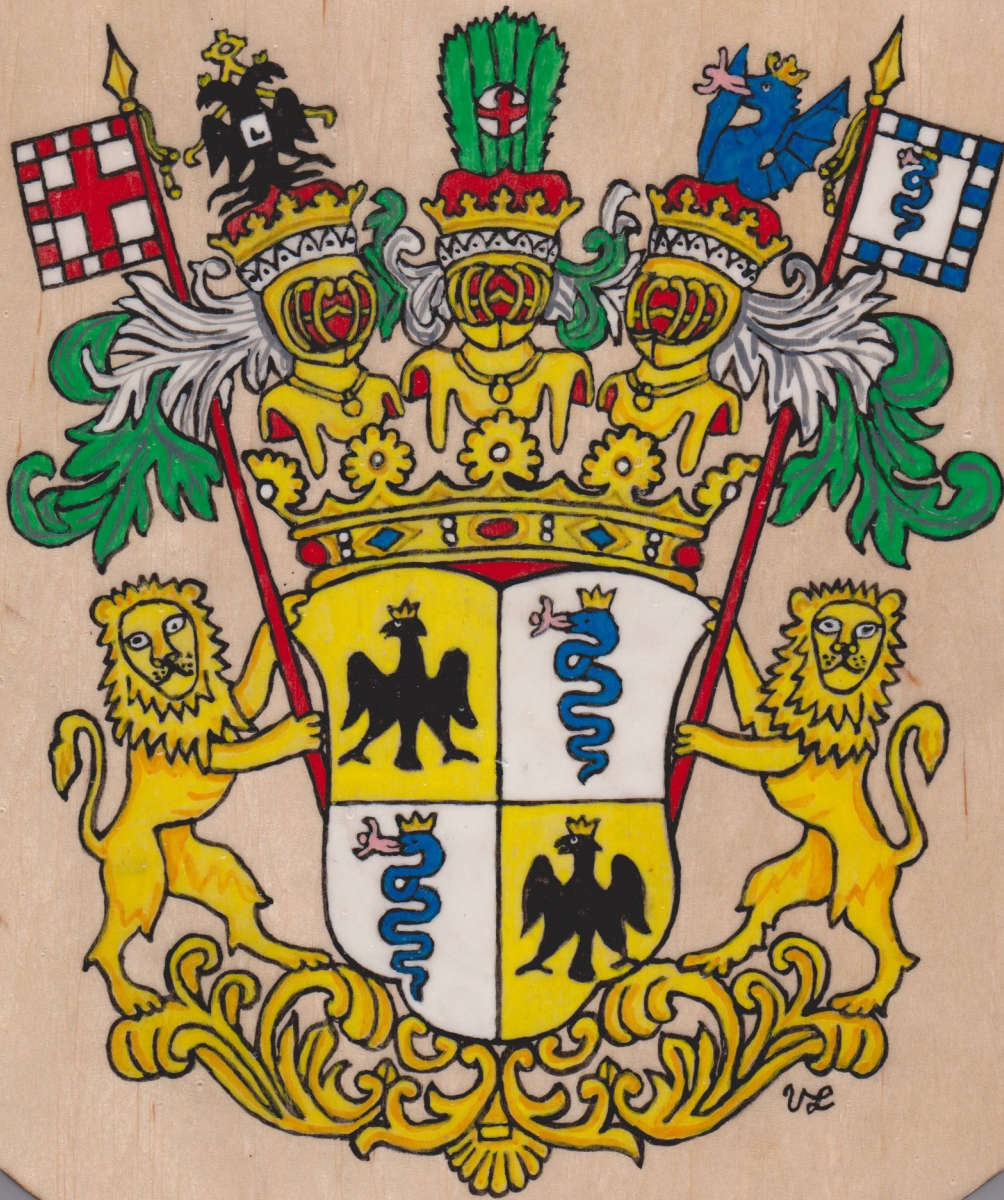

di Castello

Storza

VL

Miseroni de Lisone

Třešnička na dortu aneb Slavná výročí

Dlouho tu nebyl náš projekt sv. Jiří, který přišel vždy s nějakou perličkou – zajímavým výročím z jara, léta nebo podzimu. Jaká nás asi čekají slavná čísla tentokrát?

3. ČERVNA 1262

ZEMĚL VOK I. Z ROŽMBERKA, ŠLECHTIC KTERÝ ZALOŽIL RODOVÉ SÍDLO, HRAD ROŽMBERK (KOLEM ROKU 1250). ROVNĚŽ STÁL U ZALOŽENÍ KLÁŠTERA VE VÝŠŠÍM BRODĚ (1259).

BYL TO ČESKÝ ŠLECHTIC Z ROZRODU VÍTKOVCŮ, NEJVYŠŠÍ MARSÁLEK ČESKÉHO KRÁLOVSTVÍ A ZAKLADATEL HRADU ROŽMBERK, PODLE NĚHOŽ SE JEHO POTOMSTVO NADÁLE PSALO. POPRVÉ JE ZMIŇOVÁN V LISTINÁCH VÁCLAVA I. Z 22. ČERVNA 1250 JAKO „WOKO DE ROSENBERCH“. VOK Z ROŽMBERKA ZALOŽIL MĚSTO PRUDNÍK.

WWW.BRATRSTVORUZE.CZ/SK

1. SRPNA 1555 WORCESTER

EDWARD KELLEY PATĚL MEZI ZNÁMÉ ALCHÝMISTY NA DVŮŘE CÍSAŘE RUDOLFA II. HABSBUERSKÉHO. POCHÁZEL Z ANGLIE, KDE PŮSOBIL JAKO LÉKÁRNICKÝ POMOCNÍK A OBECNÍ PÍSAŘ. PRO MNOHÉ PADĚLÁNÍ LISTIN BYL ZBAVEN ÚŘADU A KAT MU UŘÍZL OBĚ UŠI. K ZAJIŠTĚNÍ EXISTENCE SI PAK VYBRAL ALCHÝMIÍ, ZMĚNIL JMÉNO A SVŮU POTUPU ZAČAL SKRÝVAT POD DLOUHÝMI VLASÝ. NA SVÝCH CESTÁCH PO EVROPĚ SE SEZNÁMIL S MATEMATIKEM A ASTRONOMEM JOHNEM DEE, KTERÝ ZAKOTVIL NA DVŮŘE CÍSAŘE RUDOLFA II. OD CÍSAŘSKÉHO DVŮRA BYL VYŠTVÁN A NA JEHO MÍSTO NASTOUPIL EDWARD KELLEY. TEN PO ROCE 1584 VSTOUPIL DO SLUŽEB VILÉMA Z ROŽMBERKA, KTERÝ JEJ ZAHRNOVAL DARÝ MOVITĚHO I NEMOVITĚHO MAJETKU. KELLEY TAK ZÍSKAL HRAD LIBEŇICE STÁTEK NOVOU LIBEŇ A DEVĚT VESNIC. SKVĚLÝ VZESTUP BYL KORUNOVÁN PRUDKÝM PÁDEM. PŘÍČINOU BYL SOUBOJ S JIŘÍKEM HUNKLÉREM, KTERÉHO KELLEY ZABIL. PO SOUBOJI SE KELLEY VÝDAL NA ÚTĚK SMĚREM DO ČESKÉHO KRUMLOVA. CÍSAŘ JEJ VŠAK DOSTIHL A VŠADIL DO VĚZENÍ NA KŘIVOKLÁTĚ. ZDE STRÁVIL ALCHÝMISTA DVĚ A PŮL ROKU A NEPOMOHLY MU ANI PŘÍMLUVY ANGLICKÉ KRÁLOVNY ALŽBĚTY I. NEBO VILÉMA Z ROŽMBERKA. POTÉ SPÁCHAL V PŘÍTOMNOSTI SVĚ ŽENY A DCERY SEBEVRAŽDU.

WWW.BRATRSTVORUZE.CZ/SK

31. SRPNA 1592 V PRAZE UMÍRÁ VILÉM Z ROŽMBERKA

„V LÉTĚ ROKU 1592. TĚŽCE NEMOCNÝ VILÉM ODJÍZDÍ DO PRAHY PŘEDSEDAT ZEMSKÉMU SOUDU. BYLA TO VŠAK JIŽ CESTA POSLEDNÍ. NA SMRT NEMOCNÉHO JEJ DOVEZLI DO ROŽMBERSKÉHO PALÁCE NA HRADĚ. JEDNÁNÍ NA ZEMSKÉM SOUDU SE UŽ NEMOHL ZÚČASTNIT A NEBYLO MU ANI SOUZEÑO, ABY SE VRÁTIL NA KRUMLOV.

VILÉM Z ROŽMBERKA (NĚMECKÝ WILHELM VON ROSENBERG; 10. BŘEZNA 1535, ZÁMEK SCHÜTZENDORF V HORNÍCH RAKOUSÍCH - 31. SRPNA 1592, PRAHA) BYL ČESKÝ POLITIK A PŘEDSTAVITEL ČESKÝCH STAVŮ ZE ŠLECHTICKÉHO RODU ROŽMBERKŮ. V NÁBOŽENSKÝ CITLIVÉM ČESKÉM PŘEDBĚLOHORSKÉM PROSTŘEDÍ PATĚL K PŘEDNÍM VŮDCŮM UMÍRNĚNÝCH KATOLÍKŮ. BYL SYNEM VLADAŘE ROŽMBERSKÉHO DOMU JOŠTA III. Z ROŽMBERKA A JEHO DRUHÉ MANŽELKY ANNY Z ROGENDORFU. VILÉM Z ROŽMBERKA (NĚMECKÝ WILHELM VON ROSENBERG; 10. BŘEZNA 1535, ZÁMEK SCHÜTZENDORF V HORNÍCH RAKOUSÍCH - 31. SRPNA 1592, PRAHA) BYL ČESKÝ POLITIK A PŘEDSTAVITEL ČESKÝCH STAVŮ ZE ŠLECHTICKÉHO RODU ROŽMBERKŮ. V NÁBOŽENSKÝ CITLIVÉM ČESKÉM PŘEDBĚLOHORSKÉM PROSTŘEDÍ PATĚL K PŘEDNÍM VŮDCŮM UMÍRNĚNÝCH KATOLÍKŮ. BYL SYNEM VLADAŘE ROŽMBERSKÉHO DOMU JOŠTA III. Z ROŽMBERKA A JEHO DRUHÉ MANŽELKY ANNY Z ROGENDORFU.

Svatý Jiří

WWW.BRATRSTVORUZE.CZ/SK